

NOTITIE

Onderwerp Deelrapport Welzijn
Project OER OOH Overijssel
Opdrachtgever Provincie Overijssel
Projectcode 122950
Status Definitief 02
Datum 6 april 2022
Referentie 122950/22-005.120
Auteur(s) S. Ghenam MSc, P.A. Feij MSc

Gecontroleerd door M.H. Prins MSc
Goedgekeurd door drs. M.J. Schilt
Paraaf

Bijlage(n) -

Aan Provincie Overijssel K. Hulleman
Kopie -

1 INLEIDING

Welzijn is, naast wonen en woonomgeving, 1 van de 2 thema's binnen Sociale kwaliteit. Het thema bestond in eerste instantie uit 3 aspecten: sociale samenhang, inclusiviteit en (sociale) veiligheid. Hierbij wordt ingegaan op recentelijke trends, en worden verschillen tussen gemeentes inzichtelijk gemaakt. In dit thema wordt er hoofdzakelijk op de sociale aspecten van de leefomgeving ingezoomd. Er is samenhang met het thema wonen en woonomgeving. In dat thema wordt echter verder ingegaan op absolute gegevens van wonen in Overijssel (aantal woningbouwlocaties, en woningprijzen) en in aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen.

Daarnaast heeft welzijn een relatie met gezondheid. Er is daarom gekozen om het aspect gezondheidsbevordering op te nemen onder het thema welzijn. Gezondheidsbescherming (beschermen tegen ongezonde milieufactoren in de fysieke leefomgeving) is opgenomen in het thema milieukwaliteit en gezondheid.

Het aspect gezondheidsbevordering hanteert diverse indicatoren om een beeld te geven van de wijze waarop de leefomgeving gezond gedrag stimuleert. Deze indicatoren versterken en ondersteunen elkaar vaak en zijn hierdoor lastig los van elkaar te zien en te meten. Indicatoren voor een gezondheid bevorderende omgeving zijn bijvoorbeeld het faciliteren van voldoende beweging, keuze van vervoersmiddelen en nabijheid van groen. Indicatoren als ervaren gezondheid en overgewicht worden betrokken om een completer beeld te krijgen van de gezondheid van inwoners van Overijssel. Deze indicatoren worden echter maar voor een (beperkt) deel verklaard vanuit de fysieke leefomgeving (zie achtergrondkader) en dienen daarmee vooral als aanvullende informatie voor de uitgangssituatie.

Achtergrond: de relatie tussen gezondheid en fysieke leefomgeving

Iemand's gezondheid wordt beïnvloed door een groot aantal bekende en onbekende factoren. Deze factoren zijn niet los van elkaar te zien en hebben vaak effect op, en overlap met, elkaar. Denk daarbij aan gedrag en leefstijl, persoonsgebonden factoren (wisselwerking tussen genen, gedrag en omgeving), werkomstandigheden (arbeid) en de sociale en fysieke leefomgeving. Om de impact van deze factoren in kaart te brengen, kan gekeken worden naar het aantal levensjaren dat door elk van deze factoren verloren gaat. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen vroegtijdige sterfte en het verlies van gezonde levensjaren door (chronische) ziektes. Momenteel kan ongeveer de helft van alle sterfte, een derde van alle ziektelast en een vijfde van alle zorguitgaven worden verklaard. Het overige deel wordt veroorzaakt door factoren die nog onbekend zijn of waarvoor nog onvoldoende bewijs bestaat (RIVM, 2018).

Leefstijl en persoonsgebonden factoren belangrijkste factoren

Afbeelding 1.1 laat de bijdrage van de bekende factoren (determinanten) aan ziektelast, sterfte en zorguitgaven zien. Het gaat hierbij om gegevens voor Nederland, niet specifiek voor Overijssel. Uit deze gegevens blijkt dat ongezond gedrag (leefstijl) verantwoordelijk is voor bijna 20 % van de ziektelast. Met name roken en ongezonde voeding zijn daarin bepalend. Persoonsgebonden factoren zoals bloeddruk, bloedsuikerspiegel, overgewicht zijn voor circa 15 % van de ziektelast verantwoordelijk en leiden tot de hoogste zorguitgaven. Ook arbeidsomstandigheden dragen voor circa 5 % bij aan de ziektelast door verlies van gezonde levensjaren, maar leidt in verhouding tot beperkte sterfte. Tenslotte kan vanuit milieufactoren ongeveer 4 % van de ziektelast verklaard worden, waartegenover staat dat deze 4 % in verhouding tot veel vroegtijdige sterfte leidt. Het is belangrijk om te melden dat de percentages niet bij elkaar kunnen worden opgeteld en een zekere mate van overlap hebben.

Bijdrage milieufactoren

Het binnenmilieu veroorzaakt ongeveer 0,5 % van de ziektelast. Denk daarbij aan meer roken, vocht, blootstelling aan radon, thoron en koolmonoxide binnen gebouwen. Het buitenmilieu heeft gemiddeld in Nederland een bijdrage van circa 3,5 % aan de ziektelast. Daarbinnen zijn luchtverontreiniging, geluid en UV-straling de belangrijkste factoren. Luchtverontreiniging is veruit dominant en leidt tot een verlies van bijna 1 jaar, waarvan ongeveer 7-8 maanden door sterfte en circa 2 maanden door een verlies van goede gezondheid. De bijdrage van geluid en UV-straling is kleiner in de orde van circa 3 maanden.

Invloed van omgevingsbeleid

Het beleid voor de fysieke leefomgeving kan direct of indirect invloed uitoefenen op de ziektelast. Bijvoorbeeld door normen te stellen aan luchtkwaliteit en geluid, of te sturen op de locatie van functies die geluid produceren en luchtverontreiniging veroorzaken. Andersom kan bij nieuwe woningbouw of gevoelige functies een locatie met een minimale milieu-gerelateerde ziektelast (MGR-score) worden geselecteerd. Deze maatregelen vallen onder gezondheidsbescherming. Daarnaast zijn leefstijl (gedrag) en persoonsgebonden factoren te beïnvloeden door inrichting van de fysieke leefomgeving. Denk hierbij aan een beweegvriendelijke leefomgeving, nabijheid van voorzieningen, en aanwezigheid van groen. De relatie tussen de fysieke leefomgeving en leefstijl zijn minder direct en minder sterk, maar hebben wel invloed op een veel groter deel van de ziektelast (circa 20-30 %). In de fysieke leefomgeving is er daarmee onderscheid tussen gezondheidsbescherming (beschermen tegen ongezonde milieufactoren) en gezondheidsbevordering (het stimuleren van een gezonde leefstijl).

Afbeelding 1.1 Bijdrage van verschillende factoren (determinanten) aan ziektelast, sterfte en zorguitgaven (RIVM, 2018)

Bijdrage van verschillende determinanten aan ziektelast, sterfte en zorguitgaven

▲ Getallen kunnen niet bij elkaar worden opgeteld!

Gedrag	Persoonsgebonden	Arbeid	Milieu
Ziektelast: 18,5 % Sterfte: 35.700 Zorguitgaven: € 8,6 mld	Ziektelast: 14,5 % Sterfte: 26.300 Zorguitgaven: € 9,9 mld	Ziektelast: 4,6 % Sterfte: 4.100 Zorguitgaven: € 1,6 mld	Ziektelast: 4,0 % Sterfte: 12.800 Zorguitgaven: € 1,2 mld

Gedrag

		ZIEKTELAST (%)	STERFTE (x1000)	ZORGUITGAVEN € (x miljard)
	Roken	9,4%	20,0	2,4
	Ongezonde voeding	8,1%	12,9	6,0
	Weinig beweging	2,3%	5,8	2,7
	Alcohol gebruik	1,5%	1,8	0,9

Persoonsgebonden

	Hoge bloeddruk	6,7%	12,6	5,6
	Hoge bloed-suikerspiegel	6,6%	10,2	5,8
	Overgewicht	3,7%	4,2	1,5
	Cholesterol	0,9%	1,1	0,4
	Lage botdichtheid	0,7%	2,9	0,4

Arbeid

		ZIEKTELAST (%)	STERFTE (x1000)	ZORGUITGAVEN € (x miljard)
	Stoffen/omgeving	3,0%	4,1	1,1
	Psychische belasting	0,9%	0,0	0,2
	Fysieke belasting	0,7%	0,0	0,3

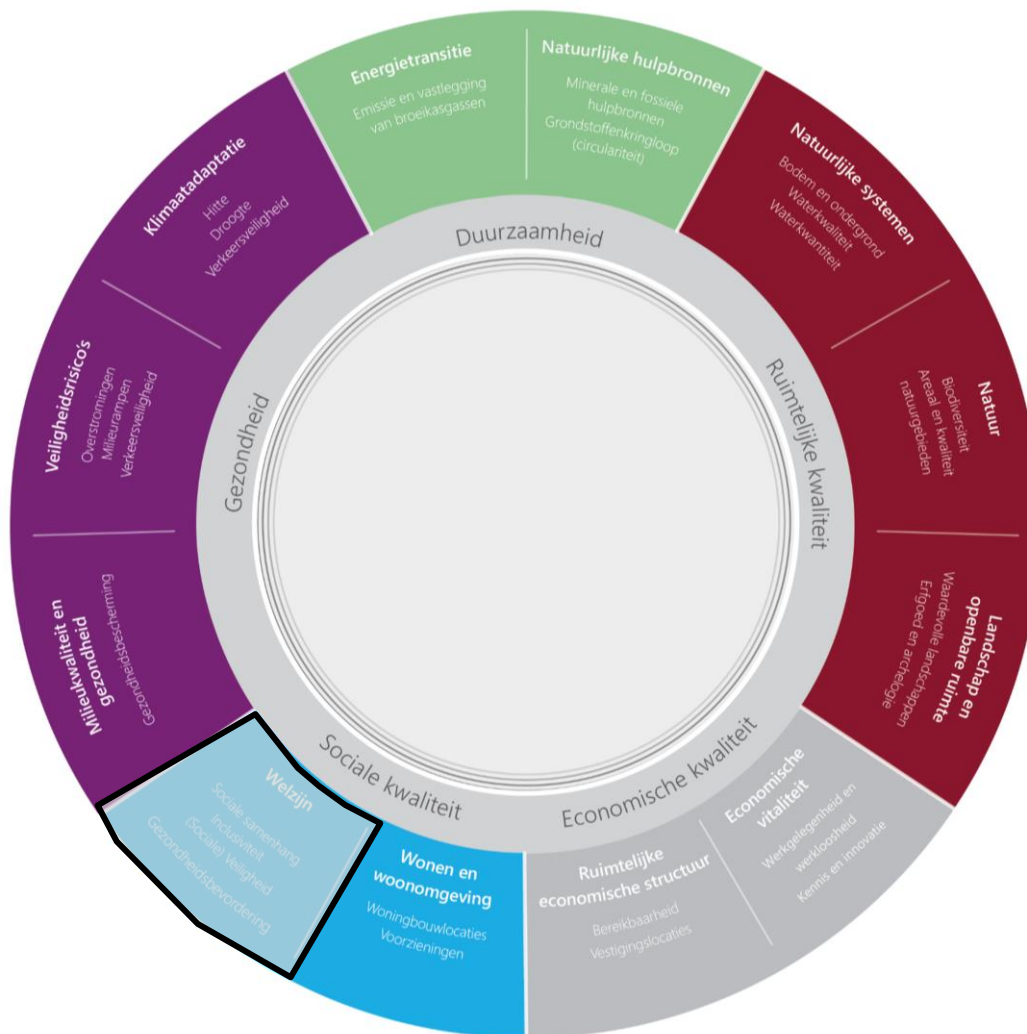
Milieu

	Buitenmilieu	3,5%	11,9	0,8
	Binnenmilieu	0,5%	1,1	0,4

Tabel 1.1 Vergelijkingskader welzijn

Criteria	Databronnen	Wat gaan wij ermee doen?
de mate van (ervaren) sociale samenhang onder andere eenzaamheid, contact burelen	Burgerpanel Overijssel (provincie Overijssel, 2021)	inzicht verkrijgen in de ervaren sociale cohesie in binnen de provincie Overijssel
	Eenzaamheid per gemeente (RIVM, 2016)	inzicht krijgen in (ervaren) eenzaamheidscijfers in Nederland en Overijssel
	Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020)	inzicht verkrijgen in de mate dat Overijsselaren contact met naasten hebben
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving; inclusiviteit	de sociale staat van Nederland 2019 (SCP, 2019)	inzicht verkrijgen in de huidige en toekomstige sociale staat van Nederland
	Burgerpanel Overijssel (provincie Overijssel, 2021)	inzicht verkrijgen in de ervaren sociale cohesie in binnen de provincie Overijssel
	Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020)	inzicht verkrijgen in de mate waarin Overijsselaren actief deelnemen aan de samenleving
de (ervaren) (sociale) veiligheid	de sociale staat van Nederland 2019 (SCP, 2019)	inzicht verkrijgen in de huidige en toekomstige sociale staat van Nederland
	Leefbaarheid in Nederland 2018 (Rigo & Atlas voor gemeenten, 2019)	inzicht in (ervaren) veiligheid in de Overijssel door middel van kaartmateriaal
	Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020)	inzicht verkrijgen in de aantal misdaden per gemeente
	regionale bevolkings- en huishoudensprognose (PBL/CBS 2019)	inzicht in de bevolkingsprognoses
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl	StatLine - (On)veiligheidsbeleving: regio (CBS, 2019)	inzicht verkrijgen in de ervaren veiligheid
	Gezondheidsmonitor 2020 (CBS, GGD, 2020); CBS/OVIN Vervoerswijzekeuze (CBS)	inzicht in onder andere beweegrichtlijn en beweegvriendelijke leefomgeving, ervaren gezondheid, over- of ondergewicht, vervoerswijzekeuze
afstand en toegankelijkheid tot groenvoorzieningen	CBS - nabijheid voorzieningen - Groenvoorzieningen	inzicht in nabijheid groenvoorzieningen

Afbeelding 1.2 Thema Welzijn in het Rad voor de Overijsselse Leefomgeving

1.2 Sociale samenhang

Om inzicht te krijgen in de mate van (ervaren) sociale samenhang in de provincie Overijssel zijn gegevens van het burgerpanel Overijssel geraadpleegd. Het burgerpanel biedt, op basis van stellingen en CBS gegevens, inzicht in de regionale verschillen van de sociale cohesie van Overijssel. De cijfers zijn opgesteld per gemeente, en zijn afkomstig uit 2019.

Naast deze gegevens is ook gebruik gemaakt van gegevens toegespitst op regionale eenzaamheid. Deze gegevens zijn opgesteld door het RIVM in 2016 en worden toegespitst op gemeentelijk niveau. De eenzaamheid is gemeten aan de hand van 11 uitspraken over eenzaamheid zoals 'ik mis een goede vriend of vriendin', of 'wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij vrienden terecht'. Het RIVM classificeert een respondent die minstens 2 antwoorden negatief beantwoordt als eenzaam. Naast deze gegevens is ook het rapport 'De sociale staat van Nederland 2019' van het Sociaal Cultureel Planbureau geraadpleegd. Dit rapport geeft inzicht in verschillende onderdelen van de sociale samenhang zoals onderlinge verdraagzaamheid, en betrokkenheid in de maatschappij.

Tabel 1.2 Criterium sociale samenhang

Aspect	Doel	Criterium	Databron
sociale samenhang	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact buren)	Burgerpanel Overijssel (provincie Overijssel, 2021) Eenzaamheid per gemeente (RIVM, 2016) Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020) de sociale staat van Nederland 2019 (SCP, 2019)

1.2.1 Huidig beleid

De provincie Overijssel beoogt de complementariteit van bruisende steden te versterken en te combineren met het vitale platteland, waardoor een ruimtelijk, cultureel, sociaal en economisch samenhangend geheel ontstaat. Daarbij dient de leefbaarheid en diversiteit van het landelijk gebied behouden en versterkt te worden. Daarnaast dienen stedelijke netwerken optimaal in verbinding staan met andere netwerken. Dit wil zeggen dat grotere en kleinere steden elkaar onderling versterken en aanvullen ([provincie Overijssel, 2017](#)).

Er zijn daarnaast 3 kwaliteitsambities geformuleerd die de koers bepalen van sturing op sociale kwaliteit:

- Overijssels 'noaberschap' koesteren: het karakteristieke Overijsselse 'noaberschap' is een belangrijke verbindende factor als het 'sociaal kapitaal' van Overijssel (dit uit zich in het grote aantal vrijwilligers, lokale initiatieven voor de eigen leefomgeving en coöperaties op het gebied van duurzaamheid);
- stimuleren van culturele identiteit: lokale en regionale identiteit versterkt de verbondenheid van bewoners met elkaar en hun omgeving (kwaliteit);
- verbinden van lokale kennis en energie met de ontwikkeling van provinciaal beleid en de uitvoering van ruimtelijke opgaven: bewoners en 'gebruikers' actief betrekken bij de ontwikkeling van provinciaal beleid en de uitvoering van ruimtelijke opgaven in hun leefomgeving versterkt de betrokkenheid en het gevoel van eigenaarschap ([provincie Overijssel, 2017](#)).

In de beleidsnota sociale kwaliteit 2020-2024 is het beleid gericht op de sociale samenhang verder uiteengezet. De aanwezige kennis in Overijssel dient te worden benut door gesprekken te voeren met gemeenten, initiatiefnemers en vrijwilligers. Doel hiervan is 'vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan' (provincie Overijssel, 2020). De beleidsnota richt zich op een drietal speerpunten:

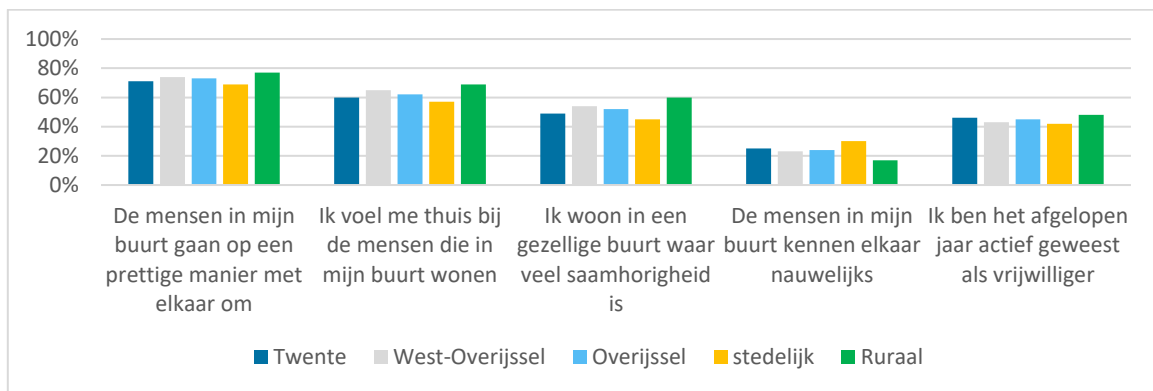
- vitaliteit, positieve gezondheid & beweging: door lokale initiatieven te steunen helpt de provincie inwoners van Overijssel met gezond bewegen en sporten zodat ze hun leven lang gezond en vitaal zijn. Hierdoor blijven Overijsselaren niet alleen langer gezond en vitaal, maar vinden er ook meer onderlinge ontmoetingen plaats waardoor de sociale samenhang bevorderd wordt;
- voorzieningen & diensten: de provincie investeert in eigentijdse voorzieningen en diensten zoals dorpshuizen, Kulturhusen en multifunctionele accommodaties (mfa's), en draagt daarnaast ook bij opvangen van de gevolgen van ontwikkelingen als bevolkingskrimp en de coronacrisis. Door te investeren in eigentijdse voorzieningen beoogt de provincie te voorzien in de sociale samenhang te bevorderen;
- maatschappelijke initiatieven & vrijwilligers: de provincie beoogt vrijwilligers te ontzorgen, waarderen en het zelf organiserend vermogen te versterken. In het bijzonder richt de provincie zich op jonge

vrijwilligers. De provincie maakt hierbij gebruik van een 4D-aanpak: durven, delen, denken, doen. Er zijn vijf 4D-makelaars die regionaal werken en initiatiefnemers kunnen ondersteunen met raad, daad, netwerk en soms kleine subsidies (provincie Overijssel, 2020).

1.2.2 Huidige situatie

Inwoners in de provincie Overijssel ervaren meer sociale cohesie in de buurt dan de gemiddelde Nederlander. Ze vinden vaker dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan, en voelen zich thuis in de buurt. Ze geven aan in een gezellige buurt met veel saamhorigheid te wonen en herkennen zich niet in de stelling dat mensen in hun buurt elkaar nauwelijks kennen. Overijsselaren geven de sociale cohesie in de provincie het rapportcijfer 6,4 op, tegenover 6,1 in Nederland (provincie Overijssel, 2021). Om meer inzicht te verkrijgen in regionale verschillen van sociale cohesie zijn in de onderstaande afbeelding de resultaten van enkele stellingen uit het burgerpanel weergegeven.

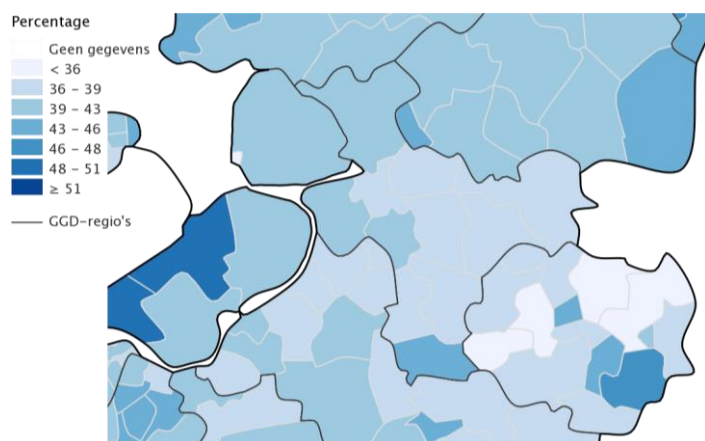
Afbeelding 1.1 Sociale cohesie in de buurt, Overijssel en Nederland 2021 (Burgerpanel Overijssel, 2021)

Gemiddeld genomen is er weinig verschil tussen de 2 regio's van Overijssel. Inwoners van West-Overijssel waarderen de ervaren sociale cohesie net wat meer dan in de regio Twente. Tussen stedelijke en niet stedelijke buurten is echter wel een beduidend verschil zichtbaar. 45 % van de inwoners in stedelijke gebieden ervaren de buurt waarin ze wonen als gezellig en saamhorig. Dit percentage ligt beduidend hoger bij inwoners woonachtig in rurale gebieden, waar het percentage rond de 60 % ligt (Burgerpanel Overijssel, 2021).

Ook het percentage inwoners dat zich eenzaam voelt, ligt in Overijssel lager dan landelijk. In 2016 was het aandeel eenzamen in de provincie Overijssel 40 %. Het aandeel lag hiermee lager dan de 43 % in Nederland. Vooral op het Twentse platteland voelt men zich minder vaak eenzaam (RIVM, 2016). Deze regio kent van oudsher het culturele fenomeen van noaberschap: informele zorg door burens onder elkaar. Onderstaande afbeelding geeft een kaart weer van het percentage mensen dat aangeeft zich eenzaam te voelen.

Afbeelding 1.2 Eenzaamheid per gemeente (RIVM, 2016)

Mede door het noaberschap hebben Overijsselaren gemiddeld genomen het meest contact met vrienden, familie of buren van alle provinciën. Gemiddeld genomen heeft 73,2 % van de Overijsselse bevolking minstens 1 keer week contact met naasten in hun omgeving. In Losser, Borne en Hellendoorn ligt dit percentage nog hoger met 77 %. In de gemeente Hengelo en Zwartewaterland zijn de laagste percentages van de provincie te vinden. 72,4 % (CBS, 2020). Daarnaast heeft het Overijsselse noaberschap ook een positieve invloed op het aantal actieve vrijwilligers. In de provincie Overijssel geeft 45 % van de inwoners aan actief te zijn als vrijwilliger. Landelijk gezien ligt dit percentage lager op 39 % (Burgerpanel Overijssel, 2021).

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat de sociale samenhang in de provincie overwegend goed is. De provincie is in Nederland koploper op veel onderdelen binnen het aspect sociale samenhang. Dit is zichtbaar op het Twentse platteland waar veel sociale zorg en samenhang is: 'noaberschap'. Alhoewel de provincie landelijk goed scoort, zijn er aandachtspunten. Zo geeft bijvoorbeeld 40 % van de Overijsselse bevolking nog aan zich eenzaam te voelen, en geeft 26,8 % van de inwoners aan zijn of haar naasten minder dan eens per week te zien.

Tabel 1.3 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
sociale samenhang	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact buren)	overwegend goed

1.2.3 Autonome ontwikkeling

In de sociale staat van Nederland stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2019) dat Nederlanders gemiddeld optimistisch zijn over de sociale cohesie. Echter maken mensen zich wel zorgen over de manier waarop wij in Nederland met elkaar omgaan, over asociaal gedrag en groeiende onverdraagzaamheid. Er is een groeiende trend waarneembaar van sociale tegenstellingen of zelfs spanningen of conflicten in de samenleving, desalniettemin lijkt het algemeen optimisme in de samenleving redelijk gelijk te blijven door de jaren heen. De verwachting is dat het aandeel eenzamen in de provincie Overijssel zeer marginaal gaat toenemen. Naar verwachting zal deze trend soortgelijk landelijk doorzetten (RIVM, 2016).

Conclusie

Door de marginale toenames in de mate van sociale samenhang, kan worden gesteld dat de provincie er overwegend goed voor staat. Voor veel aspecten binnen het thema sociale samenhang staat Overijssel er momenteel het beste voor ten opzichte van andere provincies. Vooral door de hoge mate van ervaren noaberschap zal naar verwachting Overijssel ook in de toekomst deze positie behouden. Dit neemt echter niet weg dat er nog steeds sprake zal zijn van eenzaamheid, onverdraagzaamheid en sociale spanningen.

Tabel 1.4 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
sociale samenhang	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	de mate van (ervaren) sociale samenhang (o.a. eenzaamheid) contact buren	overwegend goed	overwegend goed

1.3 Inclusiviteit

Om inzicht te krijgen in de inclusiviteit in de provincie Overijssel zijn gegevens van het burgerpanel Overijssel geraadpleegd. Het burgerpanel biedt inzicht in de regionale verschillen van de sociale cohesie van Overijssel. Voor dit aspect is gebruik gemaakt van de stelling 'ik doe actief mee in de samenleving', welke vergeleken is met het landelijk gemiddelde gemeten door het CBS. Daarnaast zijn ook gegevens van het CBS ingaande op werkloosheid en het aantal werklozen geraadpleegd. Er is gebruik gemaakt van de meest recente gegevens op gemeentelijk niveau (2019).

Naast deze gegevens is ook het rapport 'De sociale staat van Nederland 2019' van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) geraadpleegd. Dit rapport geeft inzicht in de ontwikkeling van de inclusiviteit op Nederlands schaalniveau.

Tabel 1.5 Criterium inclusiviteit

Aspect	Doel	Criterium	Databron
inclusiviteit	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	Burgerpanel Overijssel (provincie Overijssel, 2021) Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020) de sociale staat van Nederland 2019 (SCP, 2019)

1.3.1 Huidig beleid

In de beleidsnota sociale kwaliteit 2020-2024 is het beleid gericht op de sociale samenhang verder uiteengezet. Om kennis te kunnen borgen en benutten stelt de provincie dat een sterke maatschappelijke middenstructuur nodig is. De aanwezige kennis wordt benut door gesprekken te voeren met gemeenten, initiatiefnemers en vrijwilligers. Doel hiervan is 'vitale inwoners, die zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan' (provincie Overijssel, 2020). De beleidsnota richt zich op een drietal speerpunten:

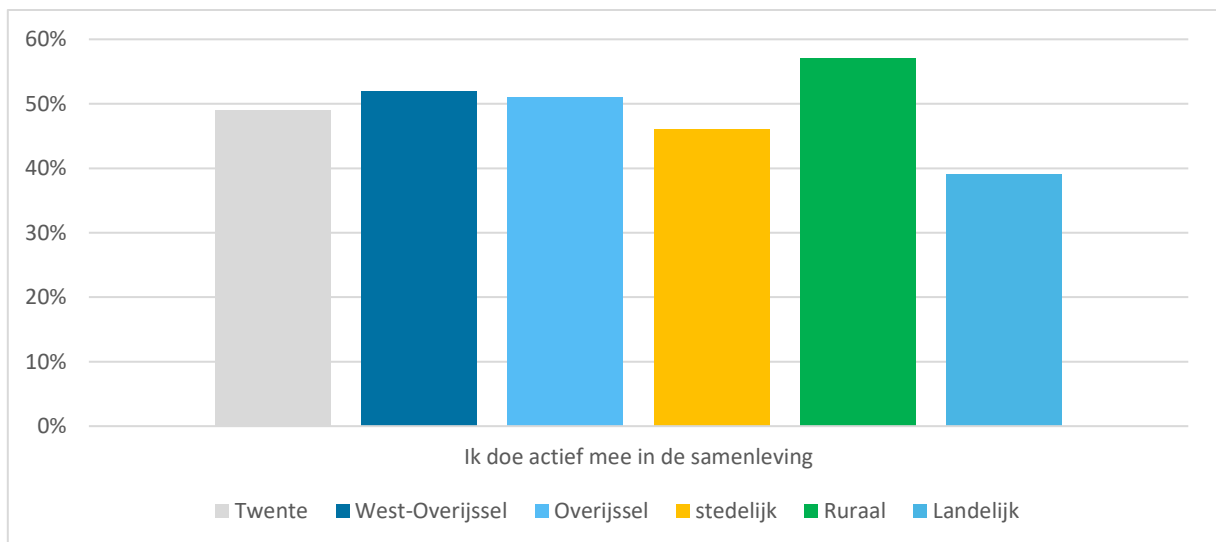
- vitaliteit, positieve gezondheid & beweging: door lokale initiatieven te steunen helpt de provincie inwoners van Overijssel met gezond bewegen en sporten zodat ze hun leven lang gezond en vitaal zijn. Hierdoor blijven Overijsselaren niet alleen langer gezond en vitaal, maar vinden er ook meer onderlinge ontmoetingen plaats waardoor de sociale samenhang bevorderd wordt;
- voorzieningen & diensten: de provincie investeert in eigentijdse voorzieningen en diensten zoals dorpshuizen, Kulturhusen en multifunctionele accommodaties (mfa's), en draagt daarnaast ook bij opvangen van de gevolgen van ontwikkelingen als bevolkingskrimp en de coronacrisis;
- maatschappelijke initiatieven & vrijwilligers: de provincie beoogt vrijwilligers te ontzorgen, waarderen en het zelforganiserend vermogen te versterken. In het bijzonder richt de provincie zich op jonge vrijwilligers. De provincie maakt hierbij gebruik van een 4D-aanpak: durven, delen, denken, doen. Er zijn vijf 4D-makelaars die regionaal werken en initiatiefnemers kunnen ondersteunen met raad, daad, netwerk en soms kleine subsidies (provincie Overijssel, 2020).

Daarnaast beoogt de provincie een inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen. Door initiatieven van gemeenten en maatschappelijke organisaties en initiatiefgroepen te bundelen in arrangementen of deals, krijgen wij beter zicht hoe vitale gemeenschappen zich succesvol ontwikkelen. Om te zorgen dat iedereen in Overijssel zich veilig voelt om zichzelf te kunnen zijn, stimuleert de provincie gemeenten en andere partners om hiertoe activiteiten te organiseren. Er wordt met name aandacht besteed aan de LHBTI-gemeenschap (provincie Overijssel, 2020).

1.3.2 Huidige situatie

Gemiddeld genomen neemt een groter deel van de inwoners van Overijssel actief deel aan de samenleving. 51 % van de Overijsselaren geeft aan actief deel te nemen aan de samenleving. Dit is beduidend meer dan het Nederlands gemiddelde van 39 % (Burgerpanel Overijssel, 2021). Onderstaande afbeelding geeft de verschillen binnen de provincie weer.

Afbeelding 1.5 Deelname aan de samenleving, Overijssel en Nederland 2021 (Burgerpanel Overijssel, 2021)

Regionaal vallen er kleine verschillen waar te nemen. In de regio West-Overijssel rapporteren inwoners net wat meer deel te nemen aan de samenleving dan in Twente. Tussen stedelijke en niet stedelijke buurten is echter wel een beduidend verschil zichtbaar. 46 % van Overijsselaren woonachtig in stedelijke gebieden rapporteren actief deel te nemen aan de samenleving, terwijl dit percentage in rurale gebieden op 57 % ligt (Burgerpanel Overijssel, 2021).

Wanneer de cijfers worden toegespitst op demografische gegevens zoals leeftijd en opleidingsniveau wordt duidelijk dat vooral ouderen tussen de 55 en 70 jaar (57 %), en hoger opgeleiden (60 %) actief deel nemen aan de samenleving. Opmerkelijk zijn vooral de verschillen in de deelname in de samenleving tussen verschillende opleidingsniveaus in Overijssel. Slechts 37 % van lager opgeleide inwoners nemen actief deel aan de Overijsselse samenleving. Landelijk gezien ligt dit percentage hoger op 43 %. Hiermee is deze groep de enige die onder het Nederlands gemiddelde rapporteert (Burgerpanel Overijssel, 2021). Anderzijds is een sterk positieve afwijking zichtbaar bij Overijsselse jongeren tussen de 18 en 24 jaar. 49 % van de Overijsselse jongeren stemt in de stelling actief deel te nemen in de samenleving. Landelijk ligt dit percentage beduidend lager op 28 % (Burgerpanel Overijssel, 2021).

Werkloosheid is een andere indicator voor de mate waarin personen deel kunnen nemen aan de samenleving. Gemiddeld genomen was 3,4 % van de Nederlandse bevolking in 2019 werkloos. Het gemiddelde van Overijssel ligt net wat lager dan het landelijk gemiddelde met 3,2 %. Vrijwel alle niet stedelijke gemeentes hebben een lagere werkloosheid dan het Nederlands gemiddelde. In stedelijke gemeentes is een net wat hogere werkloosheid dan het Nederlands gemiddelde; Hengelo (3,5 %), Deventer (3,5 %), Zwolle (3,6 %), Almelo (3,7 %) en Enschede (4,4 %). Dit beeld komt overeen met het landelijke beeld, waarbij de grootste steden ook sprake is van de grootste werkloosheid (CBS, 2020).

Naast werkloosheid en mate van deelname aan de samenleving is ook de opleidingsgraad van de provincie een belangrijke indicator voor inclusiviteit. In de provincie Overijssel is 27,5 % van de bevolking hoogopgeleid (HBO of WO geschoold). Dit is een redelijk verschil met het landelijke percentage van 32,5 % hoogopgeleiden. Gemeentes met een hoog percentage hoogopgeleiden in 2019 zijn Borne (32 %), Hengelo (35 %), Wierden (32 %) en Zwolle (37 %). De meeste gemeentes hebben echter een lager percentage hoogopgeleiden dan het landelijk gemiddelde van 32 %. Gemeenten Hardenberg en Staphorst hadden in 2019 de laagste percentages met respectievelijk 16 % en 17 % hoogopgeleiden. Zichtbaar is dat steden met een hogeschool (Zwolle, Kampen, Deventer, Enschede en Hengelo) of een universiteit (Enschede) gemiddeld gezien een hoger aantal hoogopgeleiden hebben. Echter is wel opvallend dat gemeente Enschede de enige gemeente in Nederland is met een universiteit met een lager percentage hoogopgeleiden dan het Nederlands gemiddelde (29 %) (CBS, 2020). Oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat veel studenten uit Duitsland na het behalen van een diploma uit de stad vertrekken. Anderzijds toont het ook aan dat de kenniseconomie niet goed is aangesloten op de rest van het land, waardoor veel hooggeschoolden de regio verlaten.

Conclusie

Alhoewel het aantal hoogopgeleiden in de provincie lager ligt dan in de rest van Nederland kan worden geconcludeerd dat het overwegend goed gesteld is met de inclusiviteit binnen de provincie Overijssel. Procentueel geeft een groot aandeel van de inwoners aan actief deel te nemen aan de samenleving. Het aantal actief deelnemende aan de samenleving ligt hiermee ver boven het Nederlands gemiddelde. Ook met de werkloosheid is het in Overijssel overwegend goed gesteld, met een gemiddelde werkloosheid onder het Nederlands gemiddelde. De beleidsdoelen worden daarmee overwegend gehaald.

Tabel 1.6 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
inclusiviteit	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	overwegend goed

1.3.3 Autonome ontwikkeling

Het aandeel hooggeschoolden in de provincie Overijssel is tussen 2010 en 2019 met 4 % gestegen. Deze stijging is gelijk aan de Nederlandse stijging. Naar verwachting blijft deze stijging in de toekomst doorzetten in zowel Nederland als in de provincie Overijssel. Door de aanwezigheid van de University of Twente, en het grote aantal hogescholen in Overijssel zijn er veel kansen om het aandeel hooggeschoolden in Overijssel verder te laten toe nemen. Hierdoor hebben toekomstige generaties meer kansen op de arbeidsmarkt en dus meer beschikking om actief deel te nemen aan de samenleving.

In de sociale staat van Nederland stelt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2019) dat de complexere wordende samenleving meer vaardigheden, zelfredzaamheid en eigen regie van mensen zal vergen. Niet voor iedereen is dit mogelijk. Dit kan leiden tot een groeiende groep burgers die niet volledig mee kunnen komen met de samenleving. Het is belangrijk om te beseffen dat het hier gaat om zowel feitelijke achterstanden als subjectieve percepties van risico's en onzekerheden. Het aantal inwoners in Nederland waarmee het zowel objectief als subjectief slecht gesteld is op dit gebied is de afgelopen jaren vrij stabiel gebleven met 3 % van de Nederlandse bevolking (SCP, 2019). Het sterk aanwezige noaberschap in Overijssel is van grote toegevoegde waarde voor mensen met een afstand van de samenleving. In de afgelopen jaren is de mate van ervaren noaberschap in de provincie redelijk gelijk gebleven. In 2021 merkte 60 % van de Overijsselse bevolking voldoende van het noaberschap, ten opzichte van 45 % in Nederland. Naar verwachting zal hierdoor het aantal inwoners in waarmee het zowel objectief als subjectief slecht gesteld is in de provincie Overijssel vrij stabiel blijven (Burgerpanel Overijssel, 2021).

Conclusie

Het hoge aandeel jongeren tussen de 18 en 24 jaar dat aangeeft actief deel te nemen aan de samenleving geeft ook een positieve toekomstige verwachting van de inclusiviteit. Het aandeel inwoners wat aangeeft actief mee deel te nemen aan de samenleving ligt in de provincie al jaren ver boven het Nederlands gemiddelde, en toont zelfs een stijgende trend (Burgerpanel Overijssel, 2021). Het is te verwachten dat dit aandeel gelijk blijft, of zelfs toeneemt naarmate deze leeftijdsgroep ouder wordt. Er kan daarom worden geconcludeerd dat de Overijsselse inclusiviteit er overwegend goed voor zal blijven staan in de komende jaren en doelen gehaald worden.

Tabel 1.7 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
inclusiviteit	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	overwegend goed	overwegend goed

1.4 (Sociale) veiligheid

Om de (sociale) veiligheid in kaart te brengen is gebruik gemaakt van statistische gegevens die ingaan op criminaliteit en misdaad, en enquêtegegevens die ingaan op de ervaren veiligheid. De statistische gegevens zijn in kaart gebracht door middel van de Leefbaarometer. De Leefbaarometer biedt inzicht in belangrijkste ontwikkelingen binnen de gemeten leefbaarheid in Nederland. Voor het aspect veiligheid is gebruik gemaakt van de veiligheidsindicator. Voor de indicator zijn gegevens gecombineerd van onder andere overlast, criminaliteit en vernielingen. Deze gegevens worden voor elke gemeente in Nederland berekend, waarna per gemeente een afwijking van het Nederlands gemiddelde wordt berekend. De meest recente gegevens uit 2018 zijn voor dit aspect gebruikt. Als toevoeging hierop zijn gegevens van het CBS ingaande op de ervaren veiligheid geraadpleegd welk inzicht geven in een groot aantal onveiligheidsbelevingen.

Er wordt bijvoorbeeld ingegaan op welke locaties als onveilig worden aangevoeld (uitgaansgelegenheden, stadscentra, openbaar vervoer), maar ook aspecten zoals respectloos gedrag en vermijdend gedrag door een onveilig gevoel.

Naast deze gegevens zijn ook statistische gegevens van bevolkingsprognoses geraadpleegd om inzicht te verkrijgen in de bevolkingsgroei van de provincie Overijssel. Als toevoeging hierop zijn gegevens van ervaren veiligheid geraadpleegd welk inzicht gegeven in een groot aantal onveiligheidsbelevingen.

Tabel 1.8 Criterium (sociale) veiligheid

Aspect	Doel	Criterium	Databron
(sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	de (ervaren) (sociale) veiligheid	Leefbaarheid in Nederland 2018 (Rigo & Atlas voor gemeenten, 2019) Regionale Monitor Brede Welvaart (CBS, 2020) regionale bevolkings- en huishoudensprognose (PBL/CBS 2019) StatLine - (On)veiligheidsbeleving: regio (CBS, 2019)

1.4.1 Huidig beleid

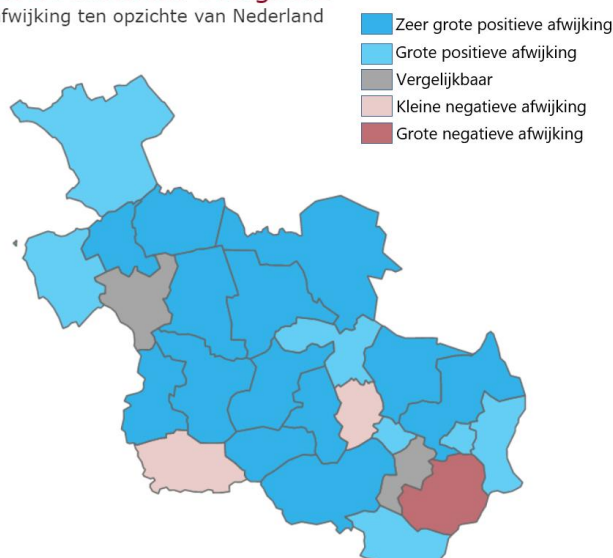
De provincie Overijssel stelt in het Coalitieakkoord 2019-2023 dat ondermijning van de democratie een gevaar vormt voor onze democratie en samenleving. Samen met gemeenten en andere partners wordt hier hard tegenop getreden. Daarbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan het verminderen van (drugs)criminaliteit in het landelijk gebied (provincie Overijssel, 2019).

1.4.2 Huidige situatie

In de provincie Overijssel vinden er ten opzichte van het landelijk gemiddelde minder misdrijven plaats. Per 1.000 inwoners vinden er landelijk 47 misdrijven plaats, in Overijssel ligt dit cijfer lager op 37 misdrijven. De provincie staat hiermee op de vierde plek van provincies als het gaat om het minste aantal misdrijven per provincie. Evenals in de rest van Nederland zijn de meeste misdrijven per 1.000 inwoners in de grote steden te vinden. Koploper is Enschede met 57 misdrijven per 1.000 inwoners, waarna Almelo en Zwolle volgen met 51 misdrijven per 1.000 inwoners (CBS, 2020). Uit gegevens van de Leefbaarometer blijkt dat gemiddeld genomen de veiligheid in de provincie Overijssel hoger ligt dan het Nederlands gemiddelde. De Leefbaarometer stelt, onder andere met behulp van het aantal gemeten misdrijven, een veiligheidsscore op voor elke gemeente in Nederland. Andere gegevens die opgenomen zijn, zijn bijvoorbeeld het aantal vernielingen, verstoringen van de openbare, en het aantal maal overlast op straat. Onderstaande afbeelding geeft de veiligheidskaart weer in relatie tot het Nederlands gemiddelde. Een positieve afwijking betekent dat de gemeten veiligheid in een gemeente hoger ligt dan het landelijk gemiddelde.

Leefbaarheid: veiligheid

afwijking ten opzichte van Nederland

Vrijwel elke gemeente in Overijssel scoort hoger op de veiligheids-indicator. Uitzondering hierop is gemeente Enschede met een grote negatieve afwijking ten opzichte van het Nederlands gemiddelde. Daarnaast is in gemeente Almelo en Deventer met een kleine negatieve afwijking ten opzichte van het Nederlands gemiddelde zichtbaar. Buiten deze 3 gemeentes kan worden gesteld dat de veiligheid in de provincie Overijssel significant hoger ligt dan in de rest van Nederland (Rigo/Atlas voor gemeenten, 2019).

Naast de gemeten daadwerkelijke misdaad in de provincie is het ook belangrijk om inzicht te verkrijgen in de ervaren veiligheid van de inwoners. In de provincie Overijssel voelt ongeveer 1,1 % van de bevolking zich vaak onveilig in zijn of haar eigen buurt. Dit percentage ligt net wat onder het landelijk gemiddelde van 1,4 % (CBS, 2019). Bij benadering van de gegevens blijkt dat voor elke vorm van onveiligheidsbeleving het provinciaal gemiddelde lager is dan het landelijk gemiddelde. Regionaal vallen er echter wel enkele opvallende verschillen waar te nemen. Inwoners van Twente voelen zich procentueel onveiligere dan inwoners van IJsselland. Vooral opmerkelijk is de onveiligheidsbeleving rondom uitgaansgelegenheden, stadscentra en treinstations, welke in Twente boven het landelijk gemiddelde liggen. Buiten deze afwijkingen beoordelen Twentenaren echter de veiligheid in de directe omgeving beter dan het Nederlands gemiddelde (CBS, 2019).

Conclusie

Op basis van de gebruikte gegevens kan worden vastgesteld dat de veiligheid van grote delen van de provincie Overijssel hoger ligt dan in de rest van Nederland. Een verklaring ligt in het lagere aandeel misdrijven, de overwegend lagere bevolkingsdichtheid in Overijssel ten opzichte van de rest van Nederland, en de hoge mate van sociale cohesie door bijvoorbeeld het noaberschap in veel gemeenschappen. De huidige situatie is daarom beoordeeld als 'overwegend goed'.

Tabel 1.9 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
(sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	de (ervaren) (sociale) veiligheid	overwegend goed

1.4.3 Autonome ontwikkeling

Zowel landelijk als provinciaal is de afgelopen jaren een afname zichtbaar in het aantal inwoners dat zich onveilig voelt in zijn of haar buurt. Het aantal misdrijven binnen de provincie is de afgelopen jaren ook sterk afgenomen (CBS, 2019). Naar verwachting zal deze trend zich voort blijven zetten in de provincie.

Uit de Leefbaarometer blijkt dat de (ervaren) veiligheid in grote steden aanzienlijk lager is dan in rurale gebieden. Een grote toename in het aantal inwoners zou dus voor knelpunten kunnen zorgen in de provincie Overijssel. In 2030 zal het aantal huishoudens in de provincie Overijssel naar verwachting met 21.600 huishoudens toenemen (PBL/CBS, 2019). Deze toename van huishoudens kan leiden tot een druk op vele facetten van de maatschappij (Rigo/Atlas voor gemeenten, 2019). Dit is een marginale toename, welk waarschijnlijk niet een grote verschuiving in de veiligheid teweeg zal brengen.

Conclusie

Het is de verwachting dat noaberschap een positieve rol blijft hebben op de sociale veiligheid in Overijssel. Daarnaast zijn er geen concrete aanleidingen om een toename in de onveiligheid te verwachten. Er is daarom gekozen voor de beoordeling 'overwegend goed'.

Tabel 1.10 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
(sociale) veiligheid	geen duidelijk doel geformuleerd	de (ervaren) (sociale) veiligheid	overwegend goed	overwegend goed

1.5 Gezonde leefstijl

Het aspect gezondheidsbevordering hanteert diverse indicatoren om een beeld te geven van de wijze waarop de leefomgeving gezond gedrag stimuleert. Denk daarbij aan de beweegrichtlijnen, de modal-split en beweegvriendelijkheid. De indicatoren ervaren gezondheid en overgewicht worden bij de huidige situatie betrokken om een beeld te krijgen van de gezondheid van inwoners van Overijssel. Deze indicatoren worden echter maar voor een (beperkt) deel verklaard vanuit de fysieke leefomgeving (zie achtergrondkader in paragraaf 1.1) en dienen daarmee vooral als aanvullende informatie voor de uitgangssituatie.

Tabel 1.11 Criterium het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl, de vervoerskeuze en de beweegvriendelijkheid van de leefomgeving

Aspect	Doel	Criterium	Databronnen
gezondheidsbevordering	het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl	het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl, de vervoerskeuze en de beweegvriendelijkheid van de leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> - gezondheidsmonitors 2020 (GGD); - onder andere beweegrichtlijn en beweegvriendelijke leefomgeving, ervaren gezondheid, over- of ondergewicht; - CBS/OVIN; - Vervoerswijzekeuze (CBS)

1.5.1 Huidige beleid

Beweegrichtlijn en overgewicht

In 2018 is er vanuit de rijksoverheid het Nationale Preventieakkoord opgesteld om roken, overgewicht en alcoholgebruik in Nederland te reduceren. Met name voor overgewicht is dit urgent, omdat de prevalentie hiervan, in tegenstelling tot roken en alcohol, nog autonoom (sterk) toeneemt. De preventie focust zich op:

- 1 gezond eten;
- 2 bewegen;
- 3 een gezondere omgeving.

Punten 2 en 3 zijn duidelijk vervlochten met ruimtelijk beleid. De doelstelling van het Preventieakkoord is om in 2040 overgewicht terug te dringen naar 38 %, dat is nu nog rond de 49 % en zal zonder extra beleidsinterventies stijgen tot 62 %. Het Preventieakkoord is erop gericht om 75 % van de Nederlanders in 2040 te laten voldoen aan de beweegrichtlijnen (5 maal per week 30 minuten lichte inspanning), dat was in 2017 nog 47 % en is in 2020 51,7 %. Het akkoord is ondertekend door het ministerie van VWS, de vereniging van Nederlandse gemeenten, zorgverzekeraars en onderwijsinstellingen.

Verplaatsingsgedrag

Binnen het Nationaal Preventieakkoord richt het gezondheid bevorderende verplaatsingsbeleid zich op het verbeteren van de fiets- en wandel infrastructuur. Het faciliteren van fietsgebruik als manier voor werk- en schoolbezoek is ook een actiepoint waaraan samen met de Fietsersbond en Wandelnet wordt gewerkt. In een vergelijking van alle provincies in De Fietsvisie 2019-2023¹ scoort Overijssel goed; er wordt de komende jaren structureel geïnvesteerd in deze gezondheid bevorderende vorm van transport.

Beweegvriendelijke omgeving

Deze indicator overlapt met punt 2 en 3 van het Nationaal Preventieakkoord: bewegen stimuleren en een gezondere omgeving maken. Het beleid hieromheen is gericht op bijvoorbeeld sport- en beweeg-aanbieders zoals clubs en verenigingen met kennis en middelen te ondersteunen. Ook het laagdrempeliger maken van het sportaanbod voor met name kinderen en sociaaleconomisch zwakkeren is prioriteit in het beleid. Het groene aspect van een beweegvriendelijke omgeving wordt ook in het Nationaal Preventieakkoord genoemd, en de bewezen relatie met gezondheid wordt hier meermaals aangehaald.

1.5.2 Huidige situatie

Beweegrichtlijn en overgewicht

In Overijssel voldoet 54,9 % van de inwoners aan de beweegrichtlijn, dat is hoger dan het Nederlands gemiddelde van 51,7 %, maar nog ver onder de 75 % streefwaarde in 2040. Uit tabel 1.12 blijkt dat Overijssel relatief veel gewichtsprobleem heeft. Echter ervaren meer mensen (80,9 % in 2020) in de provincie een goed tot zeer goede gezondheid vergeleken met het nationaal gemiddelde (79,1 %). Hetzelfde geldt voor beweging; hoewel meer mensen in Overijssel bewegen (54,9 %) dan in Nederland (51,7 %), is er een hogere prevalentie van overgewicht (BMI >25) en obesitas (BMI >30).

Tabel 1.12 Overijssel en Nederland vergeleken²

	Nederland		Provincie Overijssel		Beleidsdoel
	2016	2020	2016	2020	2040
(zeer) goed ervaren gezondheid	75,6 %	79,1 %	77,6 %	80,9 %	-

¹ <https://files.fietsersbond.nl/app/uploads/2019/10/01123503/Fietsambities-van-de-provinciebesturen-2019-2023-definitief.pdf>.

² [Gezondheidsmonitor \(2016\)](#), [Gezondheidsmonitor 2020](#) (CBS statline).

	Nederland		Provincie Overijssel		Beleidsdoel
	2016	2020	2016	2020	2040
voldoet aan beweegrichtlijn	47 %	51,7 %	-	54,9 %	75 %
overgewicht + obesitas	48,8 %	49,5 %	50,4 %	51,9 %	38 %

Verplaatsingsgedrag

Inwoners van Overijssel reizen dagelijks iets vaker en over een grotere afstand dan gemiddeld in Nederland zoals te zien is in tabel 1.13. De cijfers van 2020 zijn door de corona-lockdowns vertekend en hierom niet opgenomen. Binnen Overijssel wordt gemeten naar reisafstand het vaakste de auto, trein of fiets gekozen. In de provincie wordt de auto zowel vaker als langer gebruikt dan gemiddelde in Nederland. Ook fietsverplaatsingen vinden zowel gekeken naar frequentie als afstand bovengemiddeld vaak plaats in Overijssel. Het aantal verplaatsingen te voet ligt daarentegen onder het Nederland gemiddeld, zowel qua frequentie als afstand. Voor bus, tram en metro reizen zijn geen Overijsselse CBS-cijfers, ook niet van eerdere jaren. De reden hiervoor is onbekend.

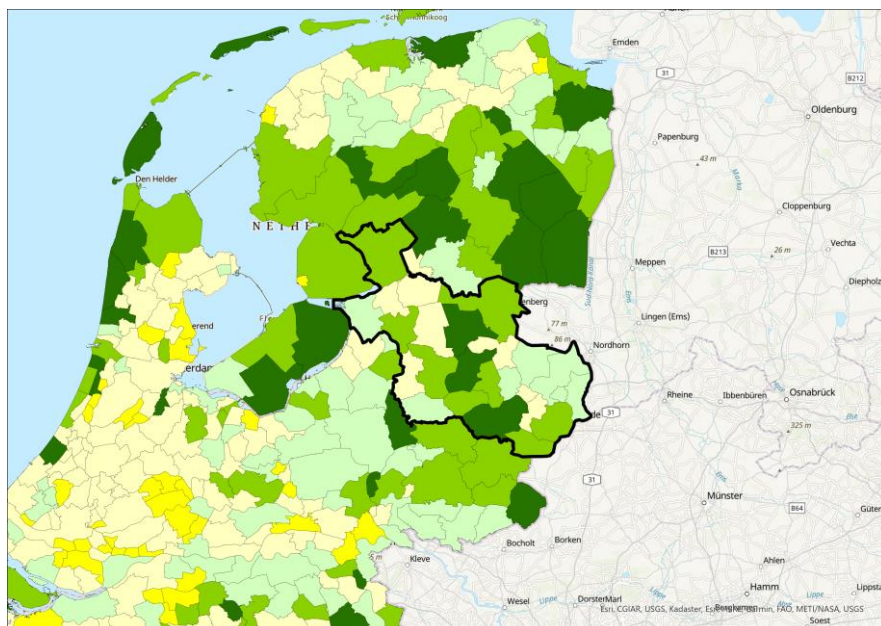
Tabel 1.13 Verplaatsingsmethoden en frequentie (2019, CBS)

modaal (2019)	Nederland		Provincie Overijssel	
	verplaatsingen p.p. per dag	kilometer	verplaatsingen p.p. per dag	Kilometer
totaal	2,71	36,00	2,80	38,69
auto	1,26	24,67	1,29	25,74
trein	0,08	4,08	0,07	5,05
bus/tram/metro	0,07	1,06	-	-
fiets	0,76	3,01	0,92	3,46
lopen	0,43	0,88	0,37	0,78
overig	0,11	2,30	0,14	3,41

Beweegvriendelijke omgeving

In afbeelding 1.4 is weergegeven hoeveel de leefomgeving mensen uitnodigt om te bewegen. Hoe meer sporthallen, speeltuinen, bossen of strand, hoe hoger de gemeente scoort. Ook de nabijheid van deze indicatoren en de aanwezigheid van fiets- en wandelpaden tellen mee in de beoordeling (welke tussen de 1-5 kan liggen). De daadwerkelijke score ligt in Nederland tussen de 1.4 en 4.2, met een gemiddelde van 2.6. In Overijssel is deze spreiding 2.19 (Borne) tot 3.81 (Ommen), met een gemiddelde boven de 2.6. De huidige situatie is dus goed te noemen.

Afbeelding 1.4 Kernindicator beweegvriendelijke omgeving (Mulier Instituut, 2017)

Conclusie

De beoordeling van Overijssel met betrekking tot gezondheidsbevordering in de huidige situatie is 'redelijk'. Vergeleken met Nederland is de prevalentie van overgewicht hoog. De mate van beweging en ervaren gezondheid zijn daarentegen wel positief. Deze indicatoren staan echter nog ver van de beleidsdoelen voor 2040. Het gebruik van actieve manieren van transport zoals fietsen en lopen is neutraal beoordeeld, er wordt meer gefietst maar minder gelopen, en vooral veel auto gereden. De toegang en beschikbaarheid van sportfaciliteiten, fietspaden en groen is bovengemiddeld hoog in Overijssel. Omdat de combinatie van deze indicatoren afwisselend een positieve en negatieve tendens laat zien is de huidige situatie als 'redelijk' beoordeeld.

Tabel 1.14 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
gezondheidsbevordering	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl	redelijk

1.5.3 Autonome ontwikkeling

Beweegrichtlijn en overgewicht

In het Nationale Preventieakkoord wordt de autonome ontwikkeling op het gebied van overgewicht geschetst. Zonder ingrijpen zal 62 % van de volwassenen in 2040 overgewicht hebben (matig en zwaar). Dit percentage was in 2020 nog 49,5 % (zie tabel 1.12). De autonome ontwikkeling is dus negatief. Voor beweging is het doel om 75 % van de mensen te laten voldoen aan de beweegrichtlijn, dat was in 2017 nog 47 %, zonder additionele maatregelen zal dat dus autonoom ook niet worden bereikt.

Verplaatsingsgedrag

De autonome ontwikkelingen (met name van het OV-gebruik) zijn door de corona-lockdowns onzekerder geworden. Deze uitzonderlijke situatie geeft wel mogelijkheid tot het in gang zetten van een (vanuit gezondheidsperspectief) positieve ontwikkelingen.

De structurele investeringen van de provincie in het fietsnetwerk kunnen bijdragen aan een modal-shift richting actieve mobiliteit. De nationale trend voor verplaatsingsgedrag is een totale afname van het aantal verplaatsingen en een toename van het aantal afgelegde kilometers. Deze lagere frequentie en hogere afstand geldt voor de auto, de fiets en het lopen en er lijkt geen sterke verschuiving tussen de vervoersmiddelen plaats te vinden¹.

Beweegvriendelijke omgeving

De beweegvriendelijke omgeving heeft een goede uitgangssituatie, de verwachtingen over de ontwikkelingen zijn niet duidelijk.

Conclusie

In de autonome ontwikkeling dreigen de gewichts- en bewegingsdoelen niet te worden gehaald en de lijkt de auto in Overijssel een hoofdrol te blijven vervullen in verplaatsingsgedrag. Tegelijkertijd is de uitgangssituatie ten aanzien van een beweegvriendelijke leefomgeving goed. Vanwege de wisselende trends wordt de autonome ontwikkeling als 'redelijk' beoordeeld.

Tabel 1.15 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
gezondheidsbevordering	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl	redelijk	redelijk

1.6 Toegankelijkheid groen

De toegankelijkheid tot groen kan bijdragen aan een actievere levensstijl, biedt sportmogelijkheden, minder hitte-gerelateerde gezondheidseffecten en een betere mentale gezondheid van direct omwonenden. Hierom de nabijheid van groen relatief tot woningen onderdeel van het aspect gezondheidsbevordering.

Tabel 1.16 Criterium afstand en toegankelijkheid tot groenvoorzieningen

Aspect	Doel	Criterium	Databronnen
gezondheidsbevordering	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	afstand en toegankelijkheid tot groenvoorzieningen	CBS - nabijheid voorzieningen - Groenvoorzieningen

1.6.1 Huidige beleid

Provincie Overijssel is bezig om zelf meer natuur in stads- en dorp kernen te plaatsen, kinderen meer de natuur in de krijgen en natuur voor zorg-behoefte mensen te realiseren^{2 3}. Overijssel beschermt provinciaal gezien echter relatief weinig natuurlandschap, circa 24 %⁴ wordt hard beschermt. Hard beschermde natuur houdt in dat er een nee-tenzij-regime geldt met betrekking tot niet natuurlijke ontwikkelingen. Hard

¹ CBS: mobiliteitstrend; per rit, vervoerswijzen, reismotief, leeftijd en geslacht.

² <https://www.overijssel.nl/onderwerpen/natuur-landschap/natuur-dichtbij/>.

³ <https://groenbezig.nl/groepen/groeneloperoverijssel>.

⁴ https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/nederlandse_landschapsbeleid_in_kaart_achtergrondrapport_definitief_29_augustus_2019_0.pdf.

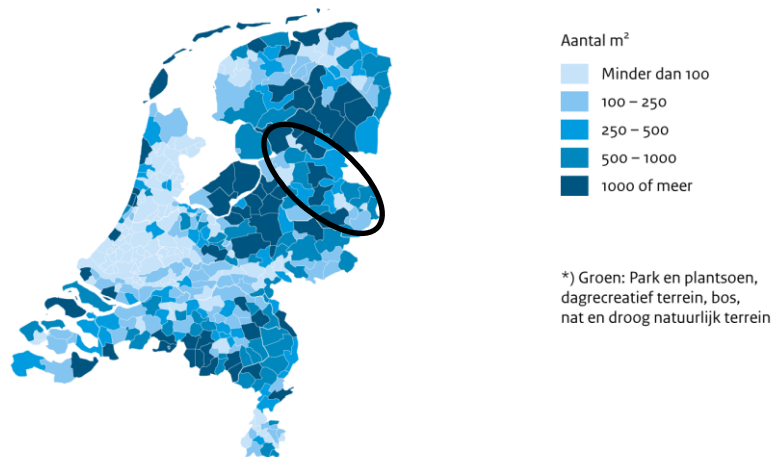
beschermde groengebieden zijn in het geval van Overijssel met name gebieden die vallen onder Natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland.

1.6.2 Huidige situatie

Overijssel heeft een hoog aantal vierkante meters groen per inwoner (afbeelding 1.5). Ook de gemiddelde reisafstand tot bos (afbeelding 1.6) is in Overijssel, zeker vergeleken met Noordwest Nederland, relatief klein.

Afbeelding 1.5 Groen per inwoner (gemeente)

Hoeveelheid groen* per inwoner per gemeente, 2015

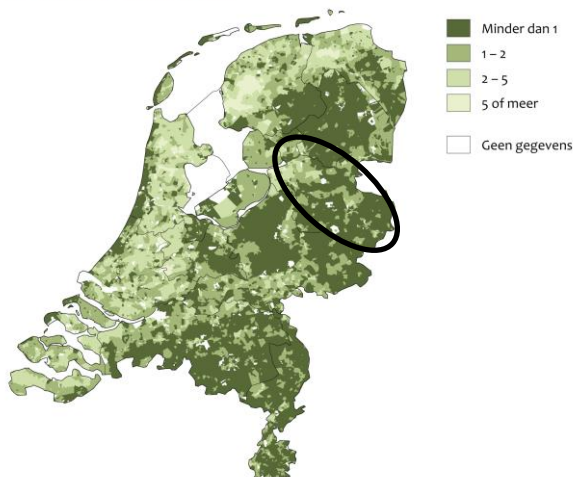

Bron: CBS

CBS/feb20
www.clo.nl/nlo06211

Afbeelding 1.6 Afstand tot bos in kilometers (gemeente)

Aantal kilometer tot bos, 2010

Bron: CBS.

CBS/apr16
www.clo.nl/nlo54603

Conclusie

In Overijssel is relatief veel groen beschikbaar en is de afstand tot deze groenvoorzieningen beperkt. Vanwege deze goede toegankelijkheid en beschikbaarheid wordt de huidige situatie als overwegend goed beoordeeld.

Tabel 1.17 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
gezondheidsbevordering	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	overwegend goed

1.6.3 Autonome ontwikkeling

In stedelijke gebieden neemt de hoeveelheid groen waarschijnlijk toe door toenemende aandacht voor en beleidsinzet op vergroening en klimaatadaptatie in combinatie met ruimtebesparingen door mobiliteitstransitie (VTV, 2018). Voor meer landelijk gebied is er echter een negatieve ontwikkeling verwacht door stedelijke uitbreiding in niet-beschermde natuur en (duurzame) energieopwekking (windmolens, zonneparken).

Conclusie

In stedelijke gebieden neemt de beschikbaarheid van groen naar verwachting autonoom toe. In landelijke gebieden juist autonoom af. Deze tegengestelde ontwikkelingen zorgen dat de autonome ontwikkeling net als de huidige situatie als 'overwegend goed' beoordeeld wordt. Aandachtspunt is dat er door toenemende bevolkingsdichtheid in stedelijke gebieden ook hogere eisen gesteld worden aan de kwaliteit van groenvoorzieningen (relatief minder groen per persoon ondanks toename van groen in absolute zin).

Tabel 1.18 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
gezondheidsbevordering	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed

2 EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk laat de effectbeoordeling van de vier perspectieven zien. Paragraaf 2.1 beschrijft de effecten (kansen, risico's en kanttekeningen) per perspectief voor de sociale samenhang in de provincie. Paragraaf 2.2 en 2.3 gaan vervolgens in op de effecten per perspectief op respectievelijk inclusiviteit en (sociale) veiligheid. Paragraaf 2.4 en 2.5 gaan tot slot in op de effecten van de perspectieven op gezonde leefstijl en toegankelijkheid van groen. Per criterium wordt afgesloten met een vergelijking van de perspectieven.

2.1 Sociale samenhang

2.1.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.1 Sociale samenhang perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's
1 in de stad kans op meer sociale samenhang door meervoudig ruimtegebruik;	1 door te focussen op concentratie in stedelijke gebieden komt het platteland onder druk te staan. Landelijke culturele en sociale voorzieningen kunnen verdwijnen waardoor de sociale samenhang in deze gebieden afneemt;
2 dit perspectief stimuleert sociale voorzieningen (multifunctionele centra) in steden. Dit leidt tot een verbetering van de sociale samenhang in steden	2 verstedelijking kan ook leiden tot sociale anonimiteit en dus meer eenzaamheid;
	3 minder aandacht voor lokale initiatieven, hierdoor komt noaberschap (vooral in landelijke gebieden) onder druk te staan

Tabel 2.2 Sociale samenhang perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's
1 in de compacte steden kans op meer sociale samenhang door meervoudig ruimtegebruik;	1 door te focussen op concentratie in stedelijke regio's (Zwolle, Twente, Cleantech) kunnen kleine kernen in het platteland onder druk komen te staan. Sociale en culturele voorzieningen daar kunnen verdwijnen, waardoor sociale samenhang in deze gebieden kan afnemen;
2 dit perspectief stimuleert sociale multifunctionele centra. Hierdoor een kans om vooral in steden meer inwoners te bereiken;	2 verstedelijking kan ook leiden tot sociale anonimiteit en dus meer eenzaamheid
3 de vraagstukken uit de leefomgeving komen via een natuurlijk proces op de agenda waarmee het aansluit op de lokale behoefte en urgentie	

Tabel 2.3 Sociale samenhang perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's
1 meer kans op uitbreiding van dorpen en kleinere kernen en daardoor meer kans op sociale samenhang, vanwege groeiend noaberschap;	1 kwetsbare groepen die minder initiatiefrijk zijn kunnen niet meekomen in de samenleving;
2 perspectief biedt veel kansen voor mensen met initiatief, omdat lokale oplossingen gestimuleerd worden. Ontwikkeling van eigen woonomgeving leidt tot meer samenhang. Lokale samenhang (noaberschap) op het platteland en kleine kernen komt minder in gevaar, doordat er ruimte ontstaat voor eigen initiatief;	2 in steden is de anonimiteit groter waardoor initiatieven voor de bevordering van sociale samenhang niet altijd van de grond komen of slechts voor een hele beperkte groep
3 de vraagstukken uit de leefomgeving komen via een natuurlijk proces op de agenda waarmee het aansluit op de lokale behoefte en urgentie	

Tabel 2.4 Sociale samenhang perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's
1 meer kans op uitbreiding van dorpen en kleinere kernen (goedkopere grond en makkelijker ontwerpproces), en daardoor meer kans op sociale samenhang vanwege groeiend noaberschap;	1 spreiding van functies zorgt voor 'nabijheid op afstand'. Meer risico op 'ieder voor zich' waardoor de sociale samenhang van de samenleving in het geding komt;
2 impuls voor noaberschap door initiatieven van onderop. Ontwikkeling van eigen woonomgeving leidt tot meer	2 in steden is de anonimiteit groter waardoor initiatieven voor de bevordering van sociale samenhang niet altijd van de grond komen;

Kansen	Risico's
samenhang. Lokale samenhang (noaberschap) op het platteland en kleine kernen komt minder in gevaar, doordat er ruimte ontstaat voor eigen initiatief	3 kwetsbare groepen die minder initiatiefrijk zijn kunnen niet meekomen in de samenleving

2.1.2 Vergelijking perspectieven

Doordat perspectief 3 en 4 veel mogelijkheden bieden om lokale initiatieven te ondersteunen, kan de sociale samenhang van inwoners worden bevorderd. Vooral in perspectief 3, waar lokale oplossingen gestimuleerd worden zijn veel kansen zichtbaar. Het risico van deze perspectieven is echter wel dat initiatieven alleen van de grond komen in gebieden waar de sociale samenhang al groot is. Vooral in steden is het hierdoor mogelijk dat kwetsbare groepen of eenzame mensen achterblijven. Perspectief 1 en 2 kennen risico's als gevolg van de concentratie in steden. Een compacte internationale stad kan de sociale samenhang onder druk zetten. Perspectief 2 biedt echter wel kansen voor behoud (en waar nodig verbetering) van de sociale samenhang door maatschappelijk initiatief en natuurlijke kansen in dorpen te benutten. Daarnaast bieden perspectief 2 en 3 kansen door aan te sluiten op natuurlijke systemen waardoor de lokaal aanwezige structuur benut kan worden.

Tabel 2.5 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
				1	2	3	4	
		Beoordeling	Beoordeling					
de mate van (ervaren) sociale samenhang (onder andere eenzaamheid, contact burenen)	vitale inwoners, die zo lang mogelijk, én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	+	++	+
				risico's	--	-	-	-

2.2 Inclusiviteit

2.2.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.6 Inclusiviteit perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's
1 door concentratie en inbreiding komt er extra werkgelegenheid in de steden. Dit biedt kansen voor stadsbewoners en inwoners woonachtig in omliggende gebieden;	1 concentratie in de stad leidt in het landelijk gebied en de dorpen tot minder (opleidings-)voorzieningen voor jongeren;
2 concentratie in steden leidt tot grootschalige ontwikkelingen van voorzieningen. Hierdoor ontstaan kansen om inwoners deel te laten nemen aan de samenleving. Vooral positief voor kwetsbare groepen woonachtig in steden	2 werkgelegenheid is geconcentreerd in de steden. Hierdoor zijn er minder baankansen in landelijke gebieden. Indien de bereikbaarheid van steden (met auto en OV) niet voldoende is gaat de inclusiviteit van het platteland erop achteruit

Tabel 2.7 Inclusiviteit perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's
1 door inbreiding en concentratie in stedelijke regio's extra werkgelegenheid in de hele provincie. Regio's bieden kansen voor omliggende gebieden;	1 concentratie in stedelijke regio's kan in het landelijk gebied en de dorpen tot minder (opleidings-)voorzieningen voor jongeren leiden;
2 een goed regionaal OV-systeem zorgt voor een goede bereikbaarheid van (opleidings-)voorzieningen en werklocaties voor alle doelgroepen	2 clustering van bedrijven en werkgelegenheid in stedelijke regio's kan leiden tot een verslechterd werkaanbod in landelijke gebieden. Indien de bereikbaarheid van steden (met auto en OV) niet voldoende is gaat de inclusiviteit van het platteland erop achteruit

Tabel 2.8 Inclusiviteit perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's
1 werkgelegenheid en voorzieningen zijn verspreid over de provincie. Dat biedt kansen voor inwoners van iedere regio;	1 door initiatieven van onderaf komen bestaat er een risico op versnippering van maatregelen. Hierdoor is er een risico dat voorzieningen in bepaalde gebieden of doelgroepen achterblijven;
2 door initiatief te leggen bij lokale netwerken kan door middel van deeloplossingen beter worden voorzien in de behoeftes en kansen van lokale gemeenschappen	2 minder initiatiefvolle burgers worden niet bereikt, hierdoor risico dat deze inwoners niet mee komen in de samenleving

Tabel 2.9 Inclusiviteit perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's
1 werkgelegenheid en voorzieningen zijn verspreid over de provincie. Dat biedt kansen voor inwoners van iedere regio;	1 door initiatieven van onderaf komen bestaat er een risico op versnippering van maatregelen. Hierdoor is er een risico dat voorzieningen in bepaalde gebieden of doelgroepen achterblijven. Dit geldt ook voor woningbouw;
2 door initiatief te leggen bij lokale netwerken kan door middel van deeloplossingen beter worden voorzien in de behoeftes en kansen van lokale gemeenschappen	2 minder initiatiefvolle burgers worden niet bereikt, hierdoor risico dat deze inwoners niet mee komen in de samenleving

2.2.2 Vergelijking perspectieven

Door voorzieningen en baangelegenheid te concentreren ontstaan kansen voor inwoners van steden en goed bereikbare dorpen. Echter kan concentratie in steden ook leiden tot een achteruitgang van landelijke gebieden. Inwoners van deze gebieden moeten verder reizen voor werk en voorzieningen. Vooral voor jongeren kan dit een sterk negatief effect hebben, doordat grote afstanden moeten worden afgelegd voor opleidingslocaties. Vooral in perspectief 1 is dit een groot risico. De focus van perspectief 2 op steden en goed bereikbare dorpen leidt tot minder risico's voor de inclusiviteit in het landelijke gebied. In perspectief 3 en 4 ligt initiatief bij de lokale gemeenschappen. Hierdoor kan lokaal ingespeeld worden op behoeftes en kansen. Echter, mogelijk blijven kwetsbare groepen of minder initiatiefvolle bewoners hierdoor wel achter en/of zijn minder betrokken. Anderzijds biedt spreiding van werklocaties en voorzieningen wel kansen doordat inwoners van landelijke gebieden minder ver hoeven te reizen, en daardoor niet belemmerd worden om deel te nemen aan de samenleving.

Tabel 2.10 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
de mate waarin de plek waar je woont of opgroeit bepaalt wat je kansen zijn om deel te nemen aan de samenleving	inclusieve Overijsselse samenleving, waarin iedereen mee kan doen	overwegend goed	overwegend goed	kansen	+	+	+	0
				risico's	--	-	-	--

2.3 (Sociale) veiligheid

2.3.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.11 (Sociale) veiligheid perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 concentratie kan bij goed ontwerp leiden tot meer sociale veiligheid;	1 stedelijk gebied over het algemeen minder sociaal veilig, door minder binding en sociale cohesie. De mate van het risico is ook vooral een kwestie van uitwerking;	algemene kanttekening: geen expliciete aandacht voor dit criterium.
2 concentratie kan leiden tot meer sociale controle	2 doordat de stad intensiever wordt bebouwd kans op minder noaberschap en sociale veiligheid;	Kanttekening bij kans 1: slecht ontwerp leidt tot minder sociale veiligheid
	3 in landelijk gebied mogelijk minder sociale veiligheid doordat hier minder gewoond en gewerkt wordt (afname sociale controle);	
	4 door concentratie in de stad is er meer leegstand op het platteland. Hierdoor is er meer risico op vandalisme, verloedering en criminaliteit	

Tabel 2.12 (Sociale) veiligheid perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 concentratie kan bij goed ontwerp leiden tot meer sociale veiligheid;	1 doordat de stad intensiever wordt bebouwd kans op minder noaberschap en sociale veiligheid;	algemene kanttekening: Geen expliciete aandacht voor dit criterium.
2 concentratie kan leiden tot meer sociale controle	2 in landelijk gebied buiten stedelijke regio's mogelijk minder sociale veiligheid doordat hier minder gewoond en gewerkt wordt (afname sociale controle);	Kanttekening bij kans 1: slecht ontwerp leidt tot minder sociale veiligheid
	3 door concentratie in stad meer leegstand op het platteland. Hierdoor meer risico op vandalisme, verloedering en criminaliteit	

Tabel 2.13 (Sociale) veiligheid perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 doordat lokale initiatieven gestimuleerd worden meer kans op maatschappelijk draagvlak, dit kan de sociale controle van burgers onderling vergroten;	1 spreiding van functies zorgt voor 'nabijheid op afstand'. Meer risico op 'individualisme'. Hierdoor risico op een achteruitgang van de ervaren (sociale) veiligheid	algemene kanttekening: Geen expliciete aandacht voor dit criterium.
2 door de openbare ruimte in te richten als ontmoetingsplek kan verloedering en anonimiteit tegen worden gegaan. Dit komt de (sociale) veiligheid ten goede		Kanttekening bij kans 2: de openbare ruimte als ontmoetingsplek kan ook leiden tot meer overlast (vooral in de avonden). Handhaving is hierin noodzakelijk

Tabel 2.14 (Sociale) veiligheid perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 doordat lokale initiatieven gestimuleerd worden meer kans op maatschappelijk draagvlak, dit kan de sociale controle van burgers onderling vergroten	1 spreiding van functies zorgt voor 'nabijheid op afstand'. Meer risico op 'individualisme'. Hierdoor risico op een achteruitgang van de ervaren (sociale) veiligheid	algemene kanttekening: geen expliciete aandacht voor dit criterium

2.3.2 Vergelijking perspectieven

Momenteel is het overwegend goed gesteld met de (sociale) veiligheid in de provincie Overijssel. Vooral in het landelijk gebied wordt een hoge sociale veiligheid gemeten. De perspectieven bieden weinig expliciete aandacht voor het onderwerp (sociale) veiligheid. Echter kan wel worden verondersteld dat een sterke concentratie in de stad de ervaren (sociale) veiligheid negatief kan beïnvloeden. Landelijk en provinciaal gezien ligt de ervaren (sociale) veiligheid in steden aanzienlijk lager dan in landelijk gebied. Door een woningbouw te concentreren in steden ervaren mensen veelal minder binding en sociale cohesie. Anderzijds leidt de vergrijzing en leegstand in het landelijk gebied tot meer criminaliteit en verloedering. De risico's bij perspectief 1 en 2 zijn hierom als zeer sterk negatief beoordeeld.

In perspectief 3 en 4 worden lokale initiatieven en projecten vanuit de kracht van de samenleving ondersteund. Dit kan leiden tot meer ervaren (sociale) veiligheid doordat inwoners regie hebben over de eigen leefomgeving. Echter is er ook een groot risico's waarneembaar voor deze perspectieven. Door spreiding van functies ontstaat het risico van segregatie en individualisme. Dit kan leiden tot een sterke verslechtering van de ervaren (sociale) veiligheid.

Voor alle perspectieven zijn geringe kansen waar te nemen die leiden tot een significante verandering ten opzichte van de referentiesituatie.

Tabel 2.15 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
de (ervaren) (sociale) veiligheid	PM	overwegend goed	overwegend goed	kansen	0	0	0	0
				risico's	--	--	-	-

2.4 Gezonde leefstijl

2.4.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.16 Het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl voor perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's
1 grote kans op bevordering van een gezonde leefstijl door toename van gebruik van openbaar vervoer, fiets en wandelen als gevolg van de nabijheid van functies en voorzieningen in met name grote steden, zoals Enschede, Hengelo, Zwolle en Deventer, in combinatie met infrastructuur	1 risico op afname gezonde leefstijl door toename autogebruik in perifere gebieden vanwege grotere afstand tot voorzieningen en functies, vanwege afnemend draagvlak voor OV en voorzieningen buiten de grote steden

Tabel 2.17 Het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl voor perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's
1 grote kans op bevordering van een gezonde leefstijl door toename van gebruik van openbaar vervoer, fiets en wandelen als gevolg van de nabijheid van functies en voorzieningen in stedelijke regio's in combinatie met verbetering van netwerken voor HOV en fiets	1 beperkt risico op afname gezonde leefstijl door toename autogebruik in perifere gebieden vanwege grotere afstand tot voorzieningen en functies in stedelijke regio's

Tabel 2.18 Het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl voor perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 beperkte kans op bevordering van een gezonde leefstijl door niet of nauwelijks toename van wandelen, fietsen en OV-gebruik en juist meer autogebruik als gevolg van grote afstand tot voorzieningen en functies	1 risico door afnemend draagvlak voor (hoogwaardige) fiets- en OV-verbindingen als gevolg van spreiding van functie en uitbreiding	toegankelijkheid van groen kan beter zijn in dit perspectief en gezond gedrag stimuleren. Dit wordt echter bij het volgende criterium behandeld

Tabel 2.19 Het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl voor perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 beperkte tot geen kans op bevordering van een gezonde leefstijl vanwege door niet of nauwelijks toename van wandelen, fietsen en OV-gebruik en juist veel meer autogebruik als gevolg van grote afstand tot voorzieningen en functies	1 groot risico door afnemend draagvlak voor (hoogwaardige) fiets- en OV-verbindingen als gevolg van spreiding van functie en uitbreiding	toegankelijkheid van groen kan beter zijn in dit perspectief en gezond gedrag stimuleren. Dit wordt echter bij het volgende criterium behandeld

2.4.2 Vergelijking perspectieven

Perspectief 1 en 2 bieden kansen op het bevorderen van een gezonde leefstijl door keuze voor wandelen, fietsen en OV in plaats van de auto. Bij perspectief 1 zijn deze kansen zeer groot, maar vooral voorbehouden aan inwoners van de grote steden (selectiever). Ook zijn de risico's voor perifere gebieden groter omdat draagvlak voor OV en voorzieningen afneemt. Bij perspectief 2 zijn de kansen iets minder groot, maar wel van toepassing op een veel grotere groep inwoners. Ook zijn de risico's voor perifere gebieden kleiner. In perspectief 3 en 4 zijn kansen beperkt en treden vooral risico's op een toename van een ongezonde leefstijl

op als gevolg van meer autogebruik dat gepaard gaat met de uitbreiding en spreiding van functies en voorzieningen.

Tabel 2.20 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
het aandeel inwoners met een gezonde leefstijl	in 2040 voldoen aan de doelstellingen uit het preventieakkoord	redelijk	redelijk	kansen	+	++	0	0
				risico's	--	-	-	--

2.5 Toegankelijkheid van groen

2.5.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.21 Toegankelijkheid van groen voor perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 geen tot beperkte kansen voor verbeteren afstand tot (grootschalig) groen voor inwoners van grote steden (zoals Enschede, Almelo, Hengelo, Zwolle en Deventer) door sterke concentratie van functies en stapeling ruimteclaims;	1 grote risico's op onvoldoende groen in de grote steden door een sterke concentratie van functies en stapeling van ruimteclaims in de openbare ruimte en ondergrond (energiesystemen en kabels en leidingen). In gebieden met hoge personendichtheden is er per inwoner relatief minder groen beschikbaar. Kwaliteit van groen is in met name de grote steden bepalend	
2 kansen voor verbetering van de kwaliteit van (kleinschalig) groen door vergroening van de openbare ruimte in grote steden;		
3 kansen voor verbeteren toegankelijkheid door nieuwe verbindingen en fijnmazig netwerk van voet- en fietspaden;		
4 grote kansen voor verbetering van afstand tot en toegankelijkheid van groen in gebieden buiten de grote steden		

Tabel 2.22 Toegankelijkheid van groen voor perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 kansen voor verbetering van de kwaliteit van groen door vergroening van de openbare ruimte en verweving in stedelijke regio's;	1 risico's op onvoldoende groen in de kernen van de stedelijke regio's door een concentratie van functies en stapeling van ruimteclaims in de openbare ruimte en ondergrond (energiesystemen en kabels en leidingen). In gebieden met hoge personendichtheden is er per inwoner relatief minder groen beschikbaar	
2 kansen voor verbeteren toegankelijkheid groen door fijnmazig netwerk van voet- en fietspaden en HOV-netwerk;		
3 kansen voor verbetering van afstand en toegankelijkheid van groen in de gebieden buiten de stedelijke regio's		

Tabel 2.23 Toegankelijkheid van groen voor perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 grote kans op verbetering van toegankelijkheid van het groen door spreiding en verweving in aansluiting op bestaande structuren (natuurlijke systemen)	1 risico op afname van kwaliteit van groen (versnippering)	

Tabel 2.24 Toegankelijkheid van groen voor perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 kans op verbetering van toegankelijkheid van het groen door spreiding van functies (maar niet zo goed risico's)	1 groot risico toegankelijkheid en kwaliteit van groen door de functiescheiding en versnippering als gevolg van het niet aansluiten op bestaande structuren (technische (deel)oplossing)	

2.5.2 Vergelijking perspectieven

Perspectief 1 en 2 kennen beperkte kansen op verbetering van toegankelijkheid van het groen. Bij inbreiding en concentratie van functies is er beperkte fysieke ruimte voor het toevoegen van groen. Door de stapeling van ruimteclaims in een complex stedelijk gebied is het risico op onvoldoende (hoogwaardig) groen daarom groot, in met name perspectief 1. In perspectief 2 geldt dat verweving, aansluiten op bestaande (groen)structuren en het (HOV)-netwerk meer mogelijkheden biedt, waardoor risico's beperkter zijn. In perspectief 4 en met perspectief 3 zijn de kansen op betere toegankelijkheid van groen groot en zijn risico's beperkt tot een afname van de kwaliteit door spreiding en versnippering, met name in perspectief 4.

Tabel 2.25 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
afstand en toegankelijkheid van woningen tot groenvoorzieningen	verbeteren van de toegang tot groenvoorzieningen	overwegend goed	overwegend goed	kansen	+	+	++	+
				risico's	--	-	-	--

NOTITIE

Onderwerp Deelrapport Wonen en Woonomgeving
Project OER OOH Overijssel
Opdrachtgever Provincie Overijssel
Projectcode 122950
Status Definitief 02
Datum 6 april 2022
Referentie 122950/22-005.126
Auteur(s) A. Knipping MSc, S. Ghenam MSc

Gecontroleerd door M.H. Prins MSc
Goedgekeurd door drs. M.J. Schilt
Paraaf

Bijlage(n) -

Aan Provincie Overijssel K. Hulleman
Kopie -

1 INLEIDING

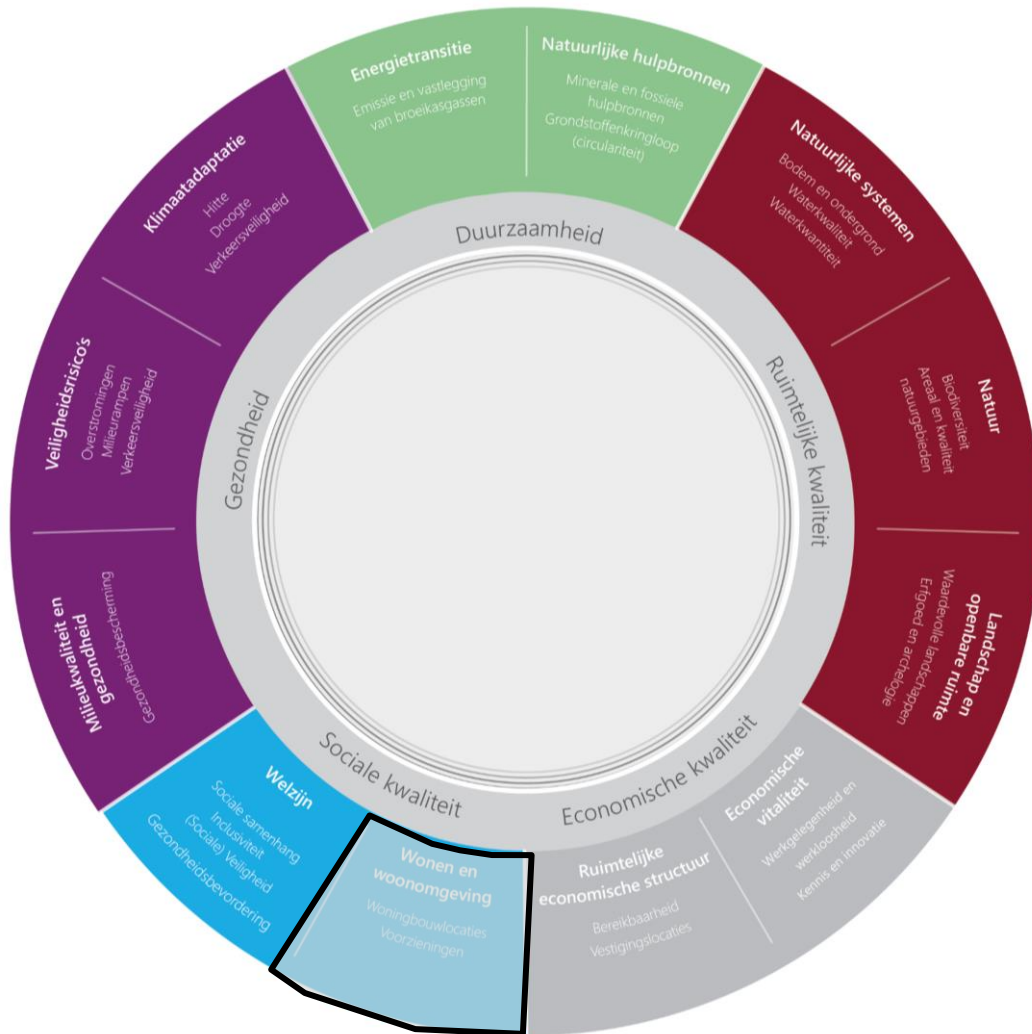
Het thema Wonen en Woonomgeving bestaat uit het aspect voorzieningen en woningbouwlocaties. Hierbij wordt ingegaan op recentelijke trends, en worden verschillen tussen gemeentes en regio's inzichtelijk gemaakt. Het thema verhoudt zich in grote mate met het thema Welzijn. In het voor u liggende thema zal er vooral worden ingegaan op absolute aantallen en prijzen van de woningbouwlocaties. In het thema Welzijn zal er vervolgens verder worden ingegaan op sociale aspecten, zoals sociale samenhang en inclusiviteit.

Tabel 1.1 Vergelijkingskader wonen en woonomgeving

Aspect	Criterium	Databronnen	Wat gaan wij ermee doen?
woningbouwlocaties	voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	Woningkrapte in Overijssel (NVM/brainbay, 2020) Gemiddelde koopsom (Kadaster 2020) Inventarisatie Plancapaciteit Oktober 2021 (ABF Research, 2021a)	inzicht in de woningkrapte inzicht in woningprijzen, en inzicht in de recente prijsontwikkelingen op de woningmarkt inzicht geven in het beleid en de toekomstige staat van de woningmarkt in Nederland en Overijssel

Aspect	Criterium	Databronnen	Wat gaan wij ermee doen?
voorzieningen	aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	Primos Online - Huishoudens (ABF Research, 2021b)	inzicht in het toekomstige aantal huishoudens in de provincie Overijssel
		Woonagenda West-Overijssel 2021-2025 (provincie Overijssel, 2021a)	inzicht geven in het beleid en de toekomstige staat van de woningmarkt in West-Overijssel
		Woonagenda West-Overijssel 2021-2025 (provincie Overijssel, 2021b)	inzicht geven in het beleid en de toekomstige staat van de woningmarkt in Twente
		Planmonitor wonen (provincie Overijssel, 2021c)	inzicht geven in woningbouwplannen in Overijssel
		Regionale kerncijfers Nederland , (CBS 2021)	inzicht geven in de nabijheid van verschillende voorzieningen en bevolkingsdichtheid
		Leefbaarheid in Nederland 2018 (Rigo & Atlas voor gemeenten, 2019)	geaggregeerd beeld van voorzieningen verkrijgen middels een kaart
		Groei én krimp in Overijssel (Het Oversticht, 2017)	inzicht in de gevolgen van groei en krimp op Overijsselse voorzieningen
		Regionale bevolkingsprognose (PBL/CBS, 2019)	inzicht in demografische ontwikkelingen van de beroepsbevolking

Afbeelding 1.1 Thema als onderdeel van het Rad van de Overijsselse leefomgeving

1.1 Woningbouwlocaties

Om het aspect woningbouwlocaties in beeld te brengen is er gebruik gemaakt van de krapte-indicator van de NVM, historische koopsomcijfers van het Kadaster, woonagenda's van de regio's Twente en West-Overijssel, Primos gegevens en is er gekeken naar verhuisgegevens van de Randstad naar provincies Overijssel en Gelderland.

De **krapte-indicator** geeft een benadering voor het aantal keuzemogelijkheden dat een potentiële koper op de woningmarkt heeft. De indicator wordt berekend als het aanbod aan het begin van de maand gedeeld door het aantal transacties in die maand. De krapte-indicator is opgesteld in het eerste kwartaal van 2017 en 2020. Recentelijk neemt de woningkrapte in Nederland per maand snel toe. Hierdoor zijn de gegevens van 2020 niet meer volledig actueel. Desalniettemin is toch gebruik gemaakt van de gegevens om inzicht te bieden in de recente historische trendontwikkeling van de woningkrapte.

De **koopsomcijfers** van het Kadaster geven inzicht in de gemaakte transacties tussen koper en verkoper. Om inzicht te geven in de historische prijsverandering zijn deze cijfers uit 2020 vergeleken met cijfers 2019.

Naast de gegevens van de NVM is het rapport **Inventarisatie Plancapaciteit** uit oktober 2021 geraadpleegd. De inventarisatie is opgesteld door ABF Research in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Het rapport geeft inzicht in de bouwopgaves per provincie. De bouwopgaves zijn tot stand

gekomen op basis van huishoudensprognoses. Uitgangspunt vormt de nationale bevolkingsprognose van het CBS. Deze nationale prognose wordt door het Primos-model trendmatig uitgewerkt tot op gemeentelijk niveau.

Vervolgens is in de inventarisatie de geplande plancapaciteit uiteengezet op basis van gegevens aangedragen door de provincieën. Deze gegevens zijn aangevuld met de meest actuele gegevens vanuit de planmonitor Wonen.

Afsluitend is ook gebruik gemaakt van een **verhuizingsonderzoek** toegespitst op verhuizingen vanuit de randstad naar provincie Gelderland en Overijssel. Dit onderzoek, uitgevoerd door RIGO geeft inzicht in binnenlandse migratiestromen en de mogelijk te verwachten toename van huishoudens als gevolg hiervan.

Tabel 1.2 Criterium woningbouwlocaties

Aspect	Doel	Criterium	Databron
woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	Woningkrapte in Overijssel (NVM/brainbay, 2020) Gemiddelde koopsom (Kadaster 2020) Inventarisatie Plancapaciteit - oktober 2021 (ABF Research, 2021a) Primos Online - Huishoudens (ABF Research, 2021b) Woonagenda West-Overijssel 2021-2025 (provincie Overijssel, 2021a) Woonagenda West-Overijssel 2021-2025 (provincie Overijssel, 2021b) (Planmonitor wonen (provincie Overijssel, 2021c)) Komen en Gaan (RIGO, 2020)

1.1.1 Huidig beleid

De provincie Overijssel heeft 7 ambities geformuleerd voor de woonagenda op middellange termijn. De ambities zijn vervolgens uitgewerkt in de regionale woonagenda's van Twente en West-Overijssel (provincie Overijssel, 2021a,b). De volgende 7 ambities zijn gevormd:

- 1 toevoegen van 60.000 woningen tot 2030:**
in de regionale woonagenda's gaan gemeenten en provincies de slag maken van sturen op aantallen naar sturen en verleiden op kwaliteit en toegankelijkheid. Er wordt een verbinding gelegd tussen nieuwbouw en herstructurering. De aantallen zijn de uitkomst van het sturen op kwaliteiten;
- 2 inspelen en voorsorteren op veranderende woningvraag:**
door vergrijzing, ontgroening en huishoudensverdunding neemt het aandeel kleine huishoudens fors toe. Dit gecombineerd met de bevolkingsgroei, leidt tot een gedifferentieerde kwaliteitsvraag binnen de regio's;
- 3 verstedelijking en stedelijke vernieuwing:**
de verstedelijking van onze regio's kan niet los gezien worden van economische- en mobiliteitsvraagstukken. Gebiedsontwikkelingen dienen als belangrijke motor voor woningbouw en vragen om inbreiding en uitbreiding om de groei te accommoderen, altijd in samenhang met de regio;

4 sterke dorpen en platteland in het regionale netwerk:

sterke regio's bestaan uit sterke steden én sterke dorpen en platteland. De groene en ruime woonmilieus waarmee Overijssel zich onderscheidt, liggen voor een groot deel in de dorpen. Er wordt steeds meer naar de dorpen gekeken voor het verlichten van de woningbouwopgave in de steden;

5 verduurzaming:

het regionale schaalniveau komt om de hoek kijken als het gaat om het verbinden en sluiten van ketens, het verknopen van besparing en individuele woningen aan collectieve energie-opwek op wijkniveau. Maar ook als het gaat om experimenteren en kennisdeling;

6 versnelling:

ondanks de inzet van provincie, marktpartijen, corporaties en gemeenten, stikt de woningproductie en wordt het benodigde tempo om tijdig voldoende nieuwbouwwoningen te realiseren niet gehaald. Versnelling realiseren we door tegelijk in te zetten op inbreiding en uitbreiding, met bijpassende stimuleringsmaatregelen, samenwerkingsvormen en proces- en procedureafspraken;

7 toegankelijkheid en doorstroming:

Naast dat de woningbouwproductie stikt, komt ook de doorstroming in de huidige woningvoorraad maar moeizaam op gang. De toegang voor verschillende doelgroepen tot de woningmarkt staat daarmee onder druk. Strategische nieuwbouw is een manier om de kansen voor verschillende doelgroepen te verbeteren, maar het vraagt om een breed gedragen aanpak.

Daarnaast heeft de provincie Overijssel de ambitie om de bestaande ruimte, bebouwing en infrastructuur beter en slimmer te benutten. Denk daarbij aan multifunctioneel en complementair ruimtegebruik (ondergronds en bovengronds), hergebruik en herbesteding van vrijkomend vastgoed en het concentreren van ontwikkelingen rond bestaande Infrastructuurknooppunten ([provincie Overijssel, 2021c](#)).

Om te voorzien in de huidige en toekomstige woningbehoefte beoogt de provincie Overijssel in 2030 in totaal 60.000 woningen te hebben toegevoegd aan het huidige woningaanbod. Circa 1/3 deel hiervan dient te worden gerealiseerd in de regio Twente en circa 2/3 deel in de regio West-Overijssel. Deze verdeling en ambitie is tot stand gekomen op basis van 3 elementen:

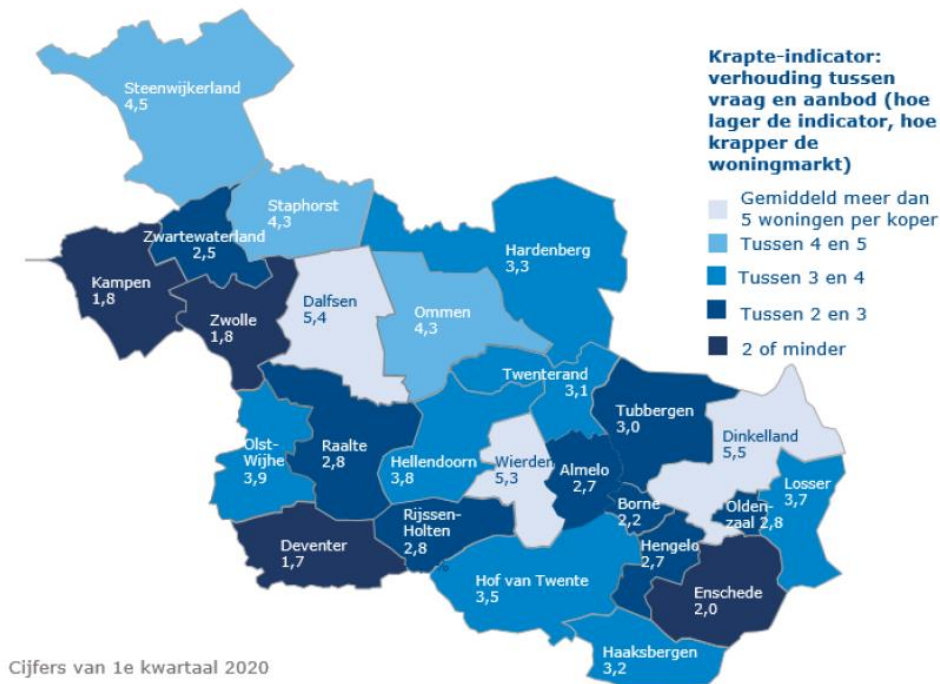
- 1 beschikbare woningbehoefteprognoses;
- 2 het naar voren halen van de woningbehoefte die ná 2030 ontstaat;
- 3 bijdragen en oplossen van de huidige woningnood in Nederland (provincie Overijssel, 2021a,b).

1.1.2 Huidige situatie

De provincie Overijssel kent, net als de rest van Nederland, een woningtekort. Om inzicht te krijgen in de woningtekorten kan gebruik worden gemaakt van de krapte-indicator. Deze indicator vergelijkt het aantal beschikbare woningen met het aantal kopers. Er is gebruik gemaakt van de krapte-indicator uit 2020. Door de snelle ontwikkelingen op de woningmarkt, neemt het woningtekort maandelijks toe. Hierdoor ligt de huidige krapte op de woningmarkt waarschijnlijk hoger dan in 2020. Om toch inzicht te bieden in de recente historische trendontwikkeling is gebruik gemaakt van de tot op heden meest recente cijfers uit 2020.

Landelijk genomen kon een koper in 2017 (eerste kwartaal) kiezen uit gemiddeld 6,7 woningen, in 2020 (eerste kwartaal) slechts uit 2,7. Er is sprake van een hogere woningkrapte in de meeste gemeentes binnen Overijssel. In de gemeentes Wierden (5,3), Dalfsen (5,4) en Dinkelland (5,5) waren vraag en aanbod nog redelijk in balans. Een aantal gemeentes lag in 2020 echter boven het Nederlands gemiddelde. Dit zijn voornamelijk gemeentes met grote steden zoals Zwolle (1,7), Kampen (1,8) en Enschede (2,0). Dit komt overeen met het landelijke beeld, waarbij grote steden veelal een hogere woning krapte hebben (NVM/brainbay, 2020). Afbeelding 1.2 toont het verschil tussen vraag en aanbod per gemeente.

Afbeelding 1.2 Woningkrapte in Overijssel (NVM/Brainbay, 2020)

Naar schatting bedraagt het woningtekort in 2021 circa 11.710 woningen in de provincie Overijssel. Het woningtekort in regio's is ongeveer gelijk met een tekort van 5.710 in West-Overijssel en 6.010 in Twente (ABF Research 2021b). Om de woningtekorten in de provincie tegen te gaan is in de afgelopen jaren een stijgende trend van nieuw bijgebouwde woningen zichtbaar. In 2019 lag het totaal aantal nieuw gebouwde woningen ten opzichte van gesloopte woningen in Overijssel op 4.611. Daarbovenop zijn in totaal 775 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad door transformatie (herbestemming van woningen, kantoren en scholen tot woning). In totaal nam hiermee de woningvoorraad in de provincie Overijssel toe met 5.386 woningen.

Tussen 2019 en 2020 is de gemiddelde betaalde koopsom voor een woning in Nederland gestegen met 9 %. De provincie Overijssel vertoonde een gelijke stijging met het Nederlands gemiddelde, alhoewel de betaalde koopsom aanzienlijk lager lag. In 2020 bedroeg de gemiddelde koopsom EUR 282.953,00, in Nederland was dit EUR 334.488,00. Landelijk gezien is de koopsom van vrijstaande woningen het meest toegenomen met circa 11 %. De provincie Overijssel vertoont ook hierbij een soortgelijk beeld als de rest van Nederland. Regionaal is echter opvallend verschil zichtbaar in de toename van de gemiddelde koopsom. In Borne, Ommen en Staphorst is de gemiddeld betaalde koopsom het sterkst toegenomen met 15 %. Anderzijds is het opvallend dat gemiddelde koopsom in Twente minder hard zijn gestegen. In Almelo en Enschede en Hengelo is de procentuele verandering het kleinst met 6 %. In deze gemeentes lagen de betaalde koopsommen ook het laagst op EUR 222.781,00 in Almelo, en op EUR 249.146,00 in Hengelo. In 2 gemeentes in Overijssel is de gemiddelde koopsom hoger dan het Nederlands gemiddelde. In Dalfsen lag de gemiddelde koopsom in 2020 op EUR 343.488,00 en in Wierden op EUR 346.842,00 (Kadaster, 2021).

Conclusie

Evenals elders in Nederland is er een tekort aan het aantal woningen in de provincie Overijssel. Huizenprijzen in elk type woningen stijgen snel als gevolg van onvoldoende aanbod op de woningmarkt. Gevolg hiervan is dat niet elke inwoner van Overijssel een betaalbare woning kan vinden. Momenteel is er een woningtekort van 11.710 woningen. Dit betekent dat niet iedere inwoner van Overijssel een geschikte woning kan vinden. Daarmee zijn er knelpunten voor het behalen van doelen en wordt de huidige situatie van het criterium 'matig' beoordeeld.

Tabel 1.3 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	matig

1.1.3 Autonome ontwikkeling

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft ABF Research een inventarisatie uitgevoerd van de huidige en toekomstige bouwopgave (ABF Research 2021a). De toekomstige bouwopgave is berekend vanuit de huishoudensgroei en de daaruit vloeiende toename van de woningbehoefte. De Primos bevolkingsprognose van het aantal huishoudens toont aan dat er in 2030 ruim 28.000 meer huishoudens zullen zijn in de provincie Overijssel dan in 2021. Hiermee stijgt het totale aantal huishoudens in de provincie Overijssel met circa 6 %. Procentueel groeit het aantal huishoudens in Twente (+4 %) minder sterk dan in West-Overijssel (+7 %) (ABF Research 2021b).

Naast de huishoudensgroei is het huidige woningtekort (zie paragraaf 1.1.2) en geraamde sloop in de provincie ook opgenomen in de inventarisatie van de toekomstige plancapaciteit. Dit tezamen nemende wordt in de periode 2021-2030 een bouwopgave van 34.500 woningen voorzien in de provincie Overijssel (ABF Research 2021a).

Onderdeel van de stijging van het aantal huishoudens in de provincie is een toenemend aandeel verhuizingen vanuit de randstad naar provincie Overijssel. Vooral in West-Overijsselse gemeenten is het aandeel verhuizingen vanuit de randstad hoog. Een zorg die in sommige regio's leeft is dat 'overlopers' uit de randstad met lokale woningzoekenden concurreren om het (schaarse) woningaanbod. Of dit zo is, hangt onder meer af van de lokale woningmarkt en de aard van de instroom. De kans dat woningzoekenden uit de diverse herkomstgebieden elkaar in de weg zitten is groot als ze qua leeftijd sterk op elkaar lijken. Er zijn echter ook kansen. Steden als Zwolle en Deventer trekken veel twintigers en dertigers uit de randstad, die kunnen bijdragen aan draagvlak voor typisch grootstedelijke voorzieningen. En dan zijn er ook regio's, zoals landelijk Twente, waar de vestigers uit de randstad een andere leeftijdsverdeling hebben dan de vestigers uit de eigen regio en waar ze op de woningmarkt deels in andere segmenten actief zijn. In plaats van bedreigend kan dit juist als kansrijk worden opgevat (Rigo, 2021).

Naar verwachting blijft het woningaanbod in de randstad in de nabije toekomst niet toereikend. Door de ontwikkeling omtrent de coronapandemie zou de behoefte aan ruim wonen (met mogelijkheid tot thuiswerken) nog wel eens extra kunnen toenemen. Hierdoor kan worden verwacht dat het aantal verhuizing vanuit de randstad aan zal houden of zelfs toe neemt (Rigo, 2021).

Om de bouwopgave van 34.500 woningen te kunnen faciliteren heeft de provincie Overijssel in de periode 2021-2030 een plancapaciteit van 45.102 woningen (minus sloop) (provincie Overijssel, 2021c). Dit is 131 % van de totale bouwopgave, en komt overeen met de landelijke verhouding van 135 %. De plancapaciteit is opgebouwd uit harde en zachte plannen. Harde plannen zijn vastgestelde woningbouwlocaties, en zachte plannen zijn nog niet vastgestelde locaties en potentiële locaties voor woningbouw (ABF Research 2021a).

De harde plancapaciteit tussen 2021 en 2030 in de provincie Overijssel zijn 17.552 woningen (provincie Overijssel, 2021c). Dit is 39 % van de totale plancapaciteit, en komt overeen met het Nederlands gemiddelde van 36 % (ABF Research 2021a). Door de juridische zekerheid van harde plannen geeft dit een goed inzicht in de korte termijn haalbaarheid van de bouwopgave. Tussen 2021 en 2025 vormen de harde plannen 77 % van de plancapaciteit, dit ligt net onder het Nederlands gemiddelde van 83 % (ABF Research 2021a). Dit betekent dat een groot deel van de verwachte uitbreiding van de woningvoorraad voor de periode tot en met 2025 op dit moment vastligt in harde vastgestelde bestemmingsplannen.

De verwachte bouwopgave zoals berekend door ABF Research wordt hiermee grotendeels bereikt. Anderzijds valt waar te nemen dat de geambieerde woningopgave van de provincie hiermee niet wordt bereikt. De provincie ambieert in totaal 60.000 woningen bij te bouwen, terwijl de harde- en zachte plancapaciteiten momenteel (minus sloop) 45.102 betreffen (provincie Overijssel, 2021c). Dit betekent dat in totaal voor circa 15.000 woningen extra locaties onderzocht dienen te worden.

Conclusie

De huidige situatie op de woningmarkt heeft sterke invloed op de autonome ontwikkeling. Momenteel is er sprake van grote woningtekorten in zowel Nederland als in de provincie Overijssel. Het aantal huishoudens in de provincie Overijssel neemt toe en daarnaast wordt er ook een (toenemende)migratiestroom vanuit de randstad verwacht. Deze factoren tezamen zorgen voor een toename in de vraag naar woningen.

Uit berekeningen van ABF Research blijkt dat grotendeels voorzien kan worden in deze toenemende vraag naar woningen. Echter blijkt ook uit de berekeningen dat maar gedeeltelijk voorzien kan worden in de gestelde ambitie van de provincie. Om de beoogde 60.000 nieuwe woningen in 2030 te realiseren dienen tussen 2021 en 2030 6.000 nieuwe woningen per jaar bijgebouwd te worden (inclusief 2021). Gelet op de in 2019 nieuw bijgebouwde woningvoorraad (inclusief sloop) van 5.386, kan jaarlijks niet worden voldaan aan de gestelde ambities. Daarnaast zijn de huidige harde- en zachte plancapaciteiten van 45.102 ook niet voldoende. De autonome ontwikkeling wordt daarmee beoordeeld als matig.

Tabel 1.4 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	matig	matig

1.2 Voorzieningen

Voor het aspect voorzieningen is onderzoek gedaan naar de nabijheid van de 8 voorzieningen: basisonderwijs, vmbo-scholen, havo/vwo-scholen, supermarkten (groter winkeloppervlak dan 150 m²), bibliotheken, zorg (huisartsenpraktijk), sportvoorzieningen en groenvoorzieningen. De nabijheid van de voorziening is vastgesteld op basis van de gemiddelde afstand die moet worden afgelegd door inwoners van een gegeven regio. De afstand is berekend in kilometers die afgelegd worden over de weg. Voor het merendeel van de gegevens is gebruik gemaakt van regionale kerncijfers gepubliceerd door het CBS in 2019. Doordat er in dit jaar geen gegevens zijn voor sport- en groenvoorzieningen is voor deze voorzieningen gebruik gemaakt van gegevens uit 2015.

Er is daarnaast ook gebruik gemaakt van de Leefbaarometer. De Leefbaarometer biedt inzicht in belangrijkste ontwikkelingen binnen de gemeten leefbaarheid in Nederland. In de voorzieningen indicator van de Leefbaarometer zijn gegevens gecombineerd van voorzieningen zoals scholen, gezondheidszorg en vervoer, maar ook voorzieningen als zwembaden en aanwezige horeca. Deze gegevens worden voor elke gemeente in Nederland berekend, waarna per gemeente een afwijking van het Nederlands gemiddelde wordt berekend. Voor dit aspect zijn de meest recente gegevens uit 2018 gebruikt.

Ten slotte zijn ook demografische gegevens van de huidig en toekomstige beroepsbevolking geraadpleegd, samengesteld door het Planbureau voor de Leefomgeving. Welk zijn aangevuld met inzichten van de impact van groei en krimp op voorzieningen in Overijssel.

Tabel 1.5 Criterium voorzieningen

Aspect	Doel	Criterium	Databron
voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	Regionale kerncijfers Nederland. (CBS 2021) Leefbaarheid in Nederland 2018 (Rigo & Atlas voor gemeenten, 2019) Groei én krimp in Overijssel (Het Oversticht, 2017) Regionale bevolkingsprognose (PBL/CBS, 2019)

1.2.1 Huidig beleid

De provincie Overijssel beoogt dat elke inwoner goed en plezierig kan wonen, nu en in de toekomst. Op het gebied van voorzieningen stelt de provincie dat iedereen goede beschikking heeft tot basisvoorzieningen zoals onderwijs en zorg. In de Cultuurnota stelt de provincie het doel dat voor 2024 iedereen de beschikking heeft tot een volwaardige bibliotheek (provincie Overijssel, 2020).

In de beleidsnota sociale kwaliteit 2020-2024 is het beleid gericht op de sociale samenhang verder uiteengezet. Om kennis te kunnen borgen en benutten stelt de provincie dat een sterke maatschappelijke middenstructuur nodig is. De aanwezige kennis wordt benut door gesprekken te voeren met gemeenten, initiatiefnemers en vrijwilligers. Doel hiervan is dat 'vitale inwoners, zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig kunnen leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan' (provincie Overijssel, 2020). De beleidsnota richt zich op een drietal speerpunten:

- vitaliteit, positieve gezondheid & beweging: door lokale initiatieven te steunen helpt de provincie inwoners in contact te brengen met voorzieningen gerelateerd aan gezond bewegen en sporten;
- voorzieningen & diensten: de provincie investeert in eigentijdse voorzieningen en diensten zoals dorpshuizen, Kulturhusen en multifunctionele accommodaties, en draagt daarnaast ook bij opvangen van de gevolgen van ontwikkelingen als bevolkingskrimp en de coronacrisis.

1.2.2 Huidige situatie

De nabijheid van voorzieningen is opgesplitst in 6 voorzieningen en is weergegeven in tabel 1.7. Er is onderscheid gemaakt tussen de nabijheid van basisonderwijs, vmbo-scholen, havo/vwo-scholen, grote supermarkten, bibliotheken, zorg, sportvoorzieningen en groenvoorzieningen. Zowel het Nederlands gemiddelde, als de gemiddelde afstand in de provincie Overijssel is opgenomen in de tabel. Daarnaast zijn ook de afstanden voor elke gemeente berekend. De afstanden zijn gegeven in kilometers (km).

Tabel 1.6 Nabijheid van dichtstbijzijnde voorzieningen per regio (CBS 2021)

Woonregio's	Bevolkingsdichtheid (km ²) (2019)	Nabijheid zorg ¹ (km) (2019)	Nabijheid basisonderwijs (km) (2019)	Nabijheid van vmbo- school (km) (2019)	Nabijheid van Havo/vwo- school (km) (2019)	Nabijheid grote supermarkt (km) (2019)	Nabijheid Bibliotheek (km) (2019)	Nabijheid sportvoorzieningen (km) (2015)	Nabijheid groenvoorzieningen (km) (2015)
Nederland	416	1	0,7	2,5	3,3	0,9	1,9	1	0,5
Overijssel	338	1,2	0,8	2,7	4	1,1	1,9	1	0,5
Twente	576	1,3	0,8	2,7	5,0	1,1	2,0	1,0	0,6
West-Overijssel	335	1,5	0,9	3,8	5,6	1,4	1,9	1,3	0,6
stedelijk (bevolkingsdichtheid >500 km ²)	1117	1,0	0,7	1,8	2,5	0,8	1,8	1,0	0,5
ruraal (bevolkingsdichtheid <500 km ²)	219	1,6	0,9	3,7	6,4	1,4	2,0	1,2	0,6

Wanneer bovenstaande gegevens worden vergeleken met gegevens van bevolkingsdichtheden wordt een duidelijk beeld zichtbaar; in dunbevolktere gebieden (ruraal) is de nabijheid van voorzieningen lager. Dit geldt zowel voor kleine gemeenten zoals Staphorst (127 inwoners per m²), en Dalfsen (173 inwoners per m²), als voor de provincie als geheel. De gemiddelde bevolkingsdichtheid van Nederland ligt met 416 inwoners per m² aanzienlijk hoger dan het Overijssels gemiddelde van 338 inwoners per m² (CBS, 2021). Door het grote verschil in bevolkingsdichtheden is de nabijheid van voorzieningen lager, en is er dus een grote negatieve afwijking met het Nederlands gemiddelde zichtbaar.

Uit tabel 1.6 kan worden geconcludeerd dat het basisonderwijs goed te bereiken is in Overijssel (CBS, 2021). De nabijheid van het voortgezet onderwijs geeft een ander beeld. Landelijk genomen is de dichtstbijzijnde vmbo-school te vinden op gemiddeld 2,5 km (Overijssel: 2,7 km), en de dichtstbijzijnde havo/vwo-school op gemiddeld 3,3 km (Overijssel 4,0 km). Er zijn grote verschillen tussen gemeentes binnen Overijssel, vooral voor de nabijheid van havo/vwo-scholen. De dichtstbijzijnde school voor havo/vwo leerlingen in Zwartewaterland en Twenterand is te vinden op een respectievelijke afstand van 12 en 10,2 km. Aan de andere kant van het spectrum zijn veelal gemeentes met grotere steden te vinden zoals Hengelo (2,1 km) en Zwolle (1,7 km). Hetzelfde beeld is terug te zien voor de nabijheid van vmbo-scholen, alhoewel de uiterste hierbij minder ver uit elkaar liggen (CBS, 2021).

De gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde grote supermarkt en bibliotheek komt voor Overijssel redelijk overeen met het Nederlands gemiddelde. In de meeste gemeentes ligt de gemiddelde afstand tot een grote supermarkt tussen de 1 en 2 km. Wederom zijn de afstanden in de steden hier lager, zoals in Zwolle (0,9 km),

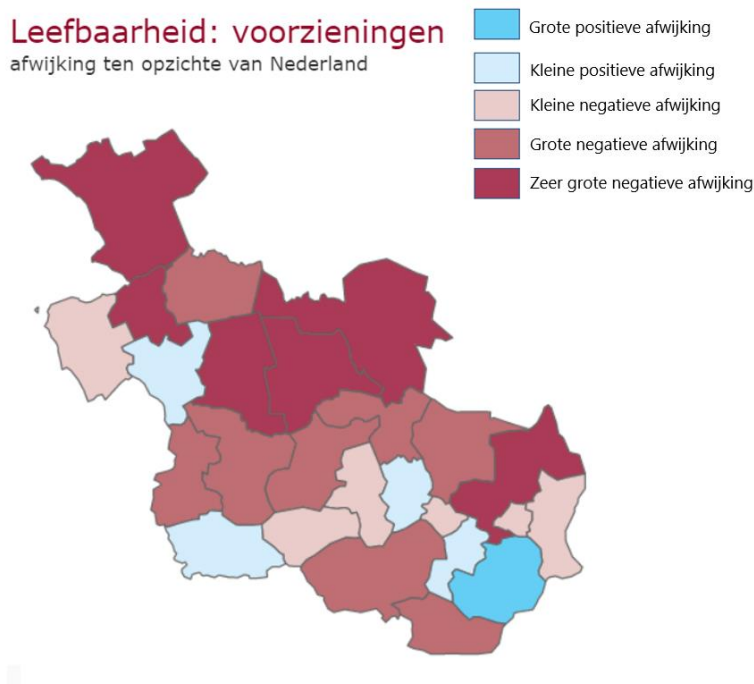
¹ Afstand tot huisartsenpraktijk.

Deventer (0,8 km) en Hengelo (0,7 km). De afstanden tot de dichtstbijzijnde bibliotheken liggen net wat hoger. Inwoners van gemeente Dinkelland (3,1 km) en Tubbergen (3,9 km) moeten gemiddeld genomen de grootste afstand afleggen tot de dichtstbijzijnde bibliotheek (CBS, 2021). De nabijheid van sport- en groenvoorzieningen is in Overijssel gemiddeld genomen gelijk aan Nederland. Opvallende uitschieter voor de nabijheid sportvoorzieningen is gemeente Ommen, met een gemiddelde afstand van 2,1 km (CBS, 2021).

Gemiddeld genomen liggen de huisartsenpraktijken voor inwoners van Overijssel op 1 à 2 km afstand. Hiermee ligt het gemiddelde net wat hoger dan de gemiddelde Nederlands gemiddelde van 1 km. Afstand betekent nog geen toegang, er zijn risico's op een tekort aan huisartsen in bepaalde regio's, met een patiëntenstop tot gevolg. De dekking van huisartsenposten en ziekenhuizen is een stuk lager in de provincie Overijssel. Voor inwoners van stedelijke gebieden zijn huisartsenposten en ziekenhuizen en ziekenhuizen veel bereikbaarder als dan voor inwoners in rurale gebieden. In de stedelijke buurten (>2.500 adressen per km²) van Overijssel is de gemiddelde afstand tot de dichtstbijzijnde huisartspraktijk en het dichtstbijzijnde ziekenhuis respectievelijk 0,6 km en 2,2 km. Een inwoner van een rurale buurt (<500 adressen per km²), is gemiddeld gezien 2,5 km van een huisartspraktijk verwijderd en 13,2 km van een ziekenhuis.

In de vergelijkingskaart van de Leefbaarometer wordt de nabijheid van voorzieningen van elke gemeente vergeleken met het Nederlands gemiddelde. Op deze kaart is zichtbaar dat de nabijheid van voorzieningen in veel delen van Overijssel lager ligt dan het Nederlands gemiddelde. Anderzijds is een grote positieve afwijking van het Nederlands gemiddelde te zien in gemeente Enschede, en zijn kleine positieve afwijkingen te zien in de stedelijke gemeente van Hengelo, Almelo, Deventer en Zwolle (Rigo/Atlas voor gemeenten, 2019).

Afbeelding 1.3 Nabijheid van voorzieningen in Overijssel ten opzichte van Nederland (Rigo/Atlas voor gemeenten, 2019)

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat een groot aantal gemeenten in Overijssel onder het Nederlandse gemiddelde scoren op het gebied van de nabijheid van voorzieningen. Vooral in dunbevolkte gemeenten ligt de nabijheid van voorzieningen aanzienlijk lager dan het Nederlands gemiddelde. Dit is in lijn met het gemiddelde Nederlandse beeld, waarbij inwoners van rurale gebieden gemiddeld genomen een langere afstand moeten afleggen voor voorzieningen. Vooral voor hoger onderwijs moeten inwoners in sommige gemeenten een bovengemiddeld langere afstand afleggen. Sport- en groenvoorzieningen zijn gemiddeld op

dezelfde afstand gelegen als elders in Nederland. Daarnaast zijn ook grote verschillen zichtbaar in regionale en stedelijke nabijheid van ziekenhuizen. Alhoewel dit beeld overeenkomt met andere rurale gebieden in Nederland moet toch worden geconcludeerd dat deze afstanden ver boven gemiddeld zijn. Er is daarom gekozen voor de beoordeling: matig. Belangrijk om te vermelden is dat deze beoordeling niets zegt over de tevredenheid van de inwoners over het voorzieningenniveau en/of afstand die zij hiervoor moeten afleggen.

Tabel 1.7 Waardering van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie
voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	matig

1.2.3 Autonome ontwikkeling

In de toekomst wordt in landelijk gebieden een sterkere vergrijzing en krimp verwacht. Naar verwachting zal de bevolking met een leeftijd boven de 75 jaar toenemen in de gehele provincie. De bevolkingsprognose schat een toename van het aantal 75+ rond de 10 % (CBS/PBL, 2019). In relatie tot de huidige spreiding van vooral zorg zijn er in de toekomst meerdere knelpunten zichtbaar. Landelijk is daarnaast ook een trend waarneembaar van de schaalvergroting van voorzieningen, bijvoorbeeld grotere supermarkten of bundeling van voorzieningen in Kulturhusen.

Conclusie

Vooraf in krimpregio's kan deze schaalvergroting leiden tot het verdwijnen van voorzieningen zoals scholen, ziekenhuizen en andere culturele voorzieningen (Het Oversticht, 2017). Er is daarom gekozen voor een 'matig' beoordeling van bij autonome ontwikkelingen.

Tabel 1.8 Waardering van de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie

Aspect	Doel	Criterium	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling
voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	matig	matig

2 EFFECTBEOORDELING PERSPECTIEVEN

Dit hoofdstuk laat de effectbeoordeling van de 4 perspectieven zien. Paragraaf 2.1 beschrijft de effecten (kansen, risico's en kanttekeningen) per perspectief voor woningbouwlocaties. Paragraaf 2.2 gaat in op de effecten per perspectief op voorzieningen. Per criterium wordt afgesloten met een vergelijking van de perspectieven.

2.1 Woningbouwlocaties

2.1.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.1 Voldoende en betaalbare woningbouwlocaties perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 door woningbouw te concentreren daar waar op dit moment de druk op de woningmarkt het grootst is (stedelijke gebieden), ontstaat meer ruimte op de woningmarkt. Dit verlaagt de woningkrapte in de meest krappe gebieden;	1 concentratie en inbreiding vraagt om duurdere oplossingen voor ontwikkelaars en corporaties doordat gebouwd moet worden op duurdere grond met meervoudige ruimteclaims. Risico dat woningen daardoor niet of slechts voor beperkte doelgroep gebouwd worden (hoge inkomens);	kanttekening bij kans 1: in steden wordt waarschijnlijk een aanzienlijk aantal nieuwe appartementen bij gebouwd. Anderzijds kan er minder aanbod zijn in andere woningtypen zoals vrijstaande woningen.
2 door woningbouw locaties te concentreren en de hoogte in te bouwen kan worden voorzien in woningen voor lagere inkomens gezinnen, appartementen voor starters en seniorenwoningen	2 woonwensen van mensen stemmen niet altijd overeen met compacte stedelijke bouw, hierdoor risico op achteruitgang van woonkwaliteit;	Kanttekening bij risico 5: andersom is het ook mogelijk dat mensen in de Randstad gaan wonen en in provincie Overijssel gaan werken. Door de huidige migratie trend is echter aannemelijker dat een betere bereikbaarheid van de provincie leidt tot een toename van verhuizingen richting de provincie
	3 grote delen van Twente, Salland en Vechtdal krijgen in de autonome situatie met toenemende ontgroening en vergrijzing te maken. Door woningbouw in deze regio's hier niet op aan te passen, kan mogelijk niet worden voorzien in de woonwensen van de vergrijzende doelgroepen in deze gebieden;	
	4 recentelijk is een migratietrend vanuit de randstad naar landelijke gebieden zichtbaar. Daarnaast wordt verwacht dat mensen landelijker blijven wonen als gevolg van de coronapandemie. Door te concentreren op woningontwikkelingen in stedelijk gebied komen landelijke regio's verder onder druk te staan;	
	5 door in te zetten op internationale corridors is de bereikbaarheid van de provincie beter. Hierdoor zou de migratietrend vanuit de randstad verder kunnen toenemen, waardoor de vraag naar woningbouwlocaties verder toeneemt	

Tabel 2.2 Voldoende en betaalbare woningbouwlocaties perspectief 2: Zelfbewust Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
1 in dit perspectief wordt woningbouw op specifieke plekken toegestaan. Agrarische bebouwingen komen hierdoor bijvoorbeeld niet leeg te staan	1 door te concentreren op stedelijke regio's kan grote druk ontstaan in kleine kernen in het landelijk gebied. Dit leidt tot toenemende	kanttekening bij risico 5: andersom is het ook mogelijk dat mensen in de Randstad gaan wonen en in provincie Overijssel gaan werken. Door de huidige migratie trend is echter

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
<p>omdat daar woningen in komen. Dit biedt mogelijkheden voor nieuwe potentiële woningbouwlocaties waardoor de woningkrapte kan worden aangepakt;</p> <p>2 door op de stedelijke regio's (Twente, Zwolle, Cleantech) te focussen ontstaat meer ruimte op de meest krappe woningmarkt van steden en omliggende dorpen. Dit verlaagt de woningkrapte omdat op deze plekken dit benodigd is;</p> <p>3 door in te zetten op stedelijke regio's versterken gebieden elkaar en kunnen potentiële woningbouwlocaties in goed bereikbare dorpen worden benut;</p> <p>4 door in te zetten op stedelijke regio's kunnen vele verschillende woningtypen worden gerealiseerd. In dichtbevolkte gebieden kunnen appartementen worden bijgebouwd, en in goed bereikbare dorpen is ruimte voor vrijstaande woningen</p>	<p>woningkrapte, en daardoor stijgende woningprijzen;</p> <p>2 concentratie en inbreiding vraagt om duurdere oplossingen voor ontwikkelaars en corporaties doordat gebouwd moet worden op duurdere grond met meervoudige ruimteclaims. Risico dat woningen daardoor niet of slechts voor beperkte doelgroep gebouwd worden (hoge inkomens);</p> <p>3 woonwensen van mensen stemmen niet altijd overeen met compacte stedelijke bouw;</p> <p>4 door rekening te houden met het natuurlijk systeem kan het erg lastig zijn om woningbouwlocaties te ontwikkelen in gebieden met meervoudige ruimteclaims;</p> <p>5 recentelijk is een migratietrend vanuit de randstad naar landelijke gebieden zichtbaar. Daarnaast wordt verwacht dat mensen landelijker blijven wonen als gevolg van de coronapandemie. Door te concentreren op woningontwikkelingen in stedelijk gebied kunnen landelijke regio's verder onder druk te staan</p>	<p>aannemelijker dat een betere bereikbaarheid van de provincie leidt tot een toename van verhuizingen richting de provincie</p>

Tabel 2.3 Voldoende en betaalbare woningbouwlocaties perspectief 3: Ontspannen Overijssel

Kansen	Risico's	Kanttekeningen
<p>1 in dit perspectief wordt woningbouw op specifieke plekken toegestaan. Agrarische bebouwingen komen hierdoor bijvoorbeeld niet leeg te staan omdat daar woningen in komen. Dit biedt mogelijkheden voor nieuwe potentiële woningbouwlocaties waardoor de woningkrapte kan worden aangepakt;</p> <p>2 ruimere mogelijkheden en spreiding zorgen voor meer potentieel areaal voor woningbouw;</p> <p>3 veel inwoners vanuit de Randstad verhuizen naar Overijssel om landelijke te wonen. Kleine en middelgrote kernen kunnen de migratiestroom vanuit de Randstad naar landelijke gebieden opvangen;</p> <p>4 ontwikkeling van woningen stimuleren vooral in West-Overijssel. Dit sluit aan op de verwachte huishoudensgroei in de autonome situatie</p>	<p>1 vanwege versnippering van woningbouw is er een risico dat woningen voor lagere inkomens gezinnen, appartementen voor starters en seniorenwoningen minder ontwikkeld zullen worden, terwijl daar gelet op de demografie en bestaande woningvoorraad juist wel behoefte aan is;</p> <p>2 door nieuwe woningbouwlocaties in kleine en middelgrote kernen wordt minder voorzien in de behoefte van andere inwoners die juist in stedelijke omgevingen willen wonen. In stedelijke omgeving wordt woningbouwopgave van onderop mogelijk teveel versnipperd aangepakt, waardoor risico op woningtekorten hier blijft bestaan;</p> <p>3 ontwikkelingen concentreren zich vooral in West-Overijssel, terwijl in de autonome situatie het aantal huishouders ook in Twente toeneemt. Risico dat woningtekorten daar toenemen in dit perspectief</p>	<p>kanttekening bij kans 2: adaptatie aan het natuurlijk systeem zorgt wel voor meer beperking dan bij het eigenwijs perspectief</p>

Tabel 2.4 Voldoende en betaalbare woningbouwlocaties perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's
1 op alle plekken in de provincie is er ruimte om te wonen hierdoor zijn er meer potentiële woningbouwlocaties;	1 vanwege versnippering van woningbouw is er een risico dat woningen voor lagere inkomens gezinnen, appartementen voor starters en seniorenwoningen (minder) ontwikkeld zullen worden terwijl daar gelet op de demografie en bestaande woningvoorraad juist wel behoefte aan is;
2 in het landelijk gebied liggen de grondprijzen lager, de markt kan hierdoor woningen voor een lagere prijs bouwen;	2 door versnippering van woningbouw, vaak los van bestaande stedelijke kernen wordt minder voorzien in behoefte van wonen in stedelijke omgevingen. De woningbouwopgave wordt hier niet systematisch aangepakt, waardoor risico op tekorten blijft bestaan;
3 er wordt gebouwd in gebieden met vergroening of vergrijzing, dit heeft een positief effect op deze gebieden	3 risico dat woningen worden gebouwd in slecht bereikbare locaties. Vooral in het kader van OV-bereikbaarheid kan dit voor lagere inkomens gezinnen tot een afname van de woonkwaliteit leiden

2.1.2 Vergelijking perspectieven

Momenteel is er sprake van grote woningtekorten in zowel Nederland als in de provincie Overijssel. In perspectief 1 en perspectief 2 wordt ingezet op verstedelijking in respectievelijk grote steden zoals Almelo, Hengelo, Enschede, Zwolle en Deventer en de stedelijke regio's Zwolle, Twente en de Cleantech regio. Door in te zetten op gebieden en doelgroepen waar het meest behoefte is aan woningen (voornamelijk in stedelijke gebieden) zijn er grote kansen om extra woninglocaties te realiseren. Door in te zetten op stedelijke regio's kunnen verschillende woningtypen (niet enkel binnenstedelijk wonen) gerealiseerd worden, op goed bereikbare plekken. Risico van deze perspectieven is echter wel de focus op steden. Hierdoor komt de woningsector in landelijke gebieden onder druk te staan. Vooral in perspectief 1 kan dit leiden tot een sterke achteruitgang van de beschikbare woonkwaliteit van verschillende doelgroepen. In perspectief 3 en 4 zijn juist kansen zichtbaar om de huidige vergroening en vergrijzing tegen te gaan, door in krimpregio's te bouwen. Hierdoor kan ruimtelijker worden gebouwd en kunnen burgers meer sturen op eigen woonwensen.

Anderzijds is de versnipperde woningbouwaanpak van perspectief 3 en 4 een groot risico. Mogelijk wordt hierdoor onvoldoende 'juiste' woningen op de goede plek gebouwd. Wanneer woningbouwlocaties niet aansluiten bij woonwensen of bijvoorbeeld financiële mogelijkheden kopers, blijven woningtekorten bestaan.

Tabel 2.5 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
voldoende en betaalbare woningbouwlocaties	de juiste woning op de goede plek	matig	matig	kansen	+	++	+	+
				risico's	--	-	--	--

2.2 Voorzieningen

2.2.1 Effecten per perspectief

Tabel 2.6 Aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen perspectief 1: Geconcentreerd Overijssel

Kansen	Risico's
1 concentratie van groei in steden is in beginsel positief voor grootstedelijke voorzieningen door kritische massa;	1 door concentratie van voorzieningen in grote steden, is er een risico dat bereikbaarheid van voorzieningen in landelijk

Kansen	Risico's
2 ruimte voor voorzieningen, vooral in de stad. Hierdoor kunnen voorzieningen vergelijkbaar aan woningbouwlocaties in het stedelijk gebied kunnen groeien en bloeien;	gebied juist afneemt. Voorzieningen in dorpen en middelgrote kunnen verder onder druk komen te staan;
3 de bereikbaarheid van voorzieningen neemt toe bij concentratie	2 in de toekomst wordt in landelijk gebieden een sterkere ontgroening en vergrijzing verwacht hierdoor door groei te concentreren in steden kunnen essentiële voorzieningen in deze gebieden voor deze doelgroep verdwijnen;
	3 de ontgroening en vergrijzing zal toenemen in landelijke gebieden doordat in deze gebieden de nabijheid van voorzieningen zoals scholen verdwijnen

Tabel 2.7 Aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen perspectief 2: Zelfbewust Overijsseel

Kansen	Risico's
1 groei concentreren in steden is in beginsel positief voor grootstedelijke voorzieningen door kritische massa;	1 door concentratie van voorzieningen in de stedelijke regio's, is er een risico dat bereikbaarheid van voorzieningen daarbuiten juist afneemt. Toegankelijkheid van voorzieningen kan daar afnemen;
2 door agglomeratie effecten ontstaat in het stedelijk netwerk van de Daily Urban Systems een ideaal vestigingsklimaat voor voorzieningen;	2 in de toekomst wordt in landelijk gebieden een sterkere ontgroening en vergrijzing verwacht hierdoor door groei te concentreren in steden kunnen essentiële voorzieningen in deze gebieden voor deze doelgroep verdwijnen;
3 de bereikbaarheid van voorzieningen neemt toe bij concentratie;	3 de ontgroening en vergrijzing kan toenemen in landelijke gebieden doordat in deze gebieden de nabijheid van voorzieningen zoals scholen verdwijnen
4 het voorzieningenniveau in dorpen is afhankelijk van de mate van maatschappelijk initiatief; hiermee kan maatwerk geboden worden	

Tabel 2.8 Aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen perspectief 3: Ontspannen Overijsseel

Kansen	Risico's
1 ruimte voor voorzieningen door initiatief te leggen bij lokale netwerken;	1 door spreiding lukt het niet om op alle plekken in de stedelijke gebieden voorzieningen in de lucht te houden;
2 door initiatief te leggen bij lokale netwerken kans om met maatwerk te voorzien in de behoeftes van lokale gemeenschappen;	2 door spreiding van woningen maakt dat gemiddeld minder mensen nabij voorzieningen wonen, wanneer voorzieningen hier niet op worden aangepast;
3 natuurlijke omstandigheden zijn leidend, dit biedt een positief perspectief voor recreatieve voorzieningen;	3 minder initiatiefvolle burgers kunnen achterblijven in dit perspectief. Hierdoor risico dat doelgroepen met afstand tot de maatschappij niet worden gehoord
4 meer mogelijkheden om maatwerk te leveren dicht bij de woon/werk omgeving en lokale behoefte waardoor er waarschijnlijk ook meer gebruik van wordt gemaakt	

Tabel 2.9 Aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen perspectief 4: Eigenwijs Overijssel

Kansen	Risico's
1 kleine dorpen worden sterker, dus meer voorzieningen (dorp uitbreiden betekent kans op een supermarkt, school en dokter in je dorp);	1 door spreiding lukt het niet om op alle plekken in stedelijke gebieden voorzieningen in de lucht te houden;
2 alle ruimte voor de ontwikkeling. Recreatieve sector kan bloeien. Vooral rondom steden veel kansen waar natuur- en recreatiegebieden worden aangelegd;	2 door spreiding van woningen maakt dat gemiddeld minder mensen nabij voorzieningen wonen;
3 meer mogelijkheden om maatwerk te leveren dicht bij de woon/werk omgeving en lokale behoefte waardoor er waarschijnlijk ook meer gebruik van wordt gemaakt	3 minder initiatiefvolle burgers kunnen achterblijven in dit perspectief. Hierdoor risico dat doelgroepen met afstand tot de maatschappij niet worden gehoord

2.2.2 Vergelijking perspectieven

Mede als gevolg van sterkere ontgroening en vergrijzing staan voorzieningen in landelijke gebieden onder druk. Perspectief 3 en 4 bieden de meeste kansen voor voorzieningen in landelijke gebieden door initiatieven van onderop te ondersteunen, en te sturen op een spreiding van voorzieningen. Hierdoor kunnen voorzieningen in kleine dorpen in stand blijven, of zelfs groeien. Keerzijde is echter wel dat de kwaliteit en nabijheid van voorzieningen in steden (gebieden met de meeste inwoners) kan afnemen. Daarnaast is het een kans dat voor deze perspectieven de nabijheid en kwaliteit van groenvoorzieningen (ook in steden) toeneemt. Anderzijds bieden perspectieven 1 en 2 veel kansen om de kwaliteit en nabijheid van voorzieningen in steden te verbeteren. Echter is het risico (vooral bij perspectief 1) groot dat de kwaliteit en nabijheid van landelijke voorzieningen achteruit gaat.

Tabel 2.10 Beoordeling van de perspectieven: overzicht van kansen en risico's

Criterium	Doel	Huidige situatie	Autonome ontwikkeling	Effectbeoordeling perspectieven				
		Beoordeling	Beoordeling	1	2	3	4	
aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van voorzieningen	vitale inwoners, kunnen zo lang mogelijk én zo goed mogelijk zelfstandig leven in een samenleving waar mensen voor elkaar klaarstaan	matig	matig	kansen	+	+	++	++
				risico's	--	-	-	-